

№ 0004

OKTOBER 1969

DE K E R

Kwesties van Staatskunde (F. Martinus)

Analyse van de verkiezingen van 5 sept. j.l.
(Boeli van Leeuwen)

Interview met Dobru

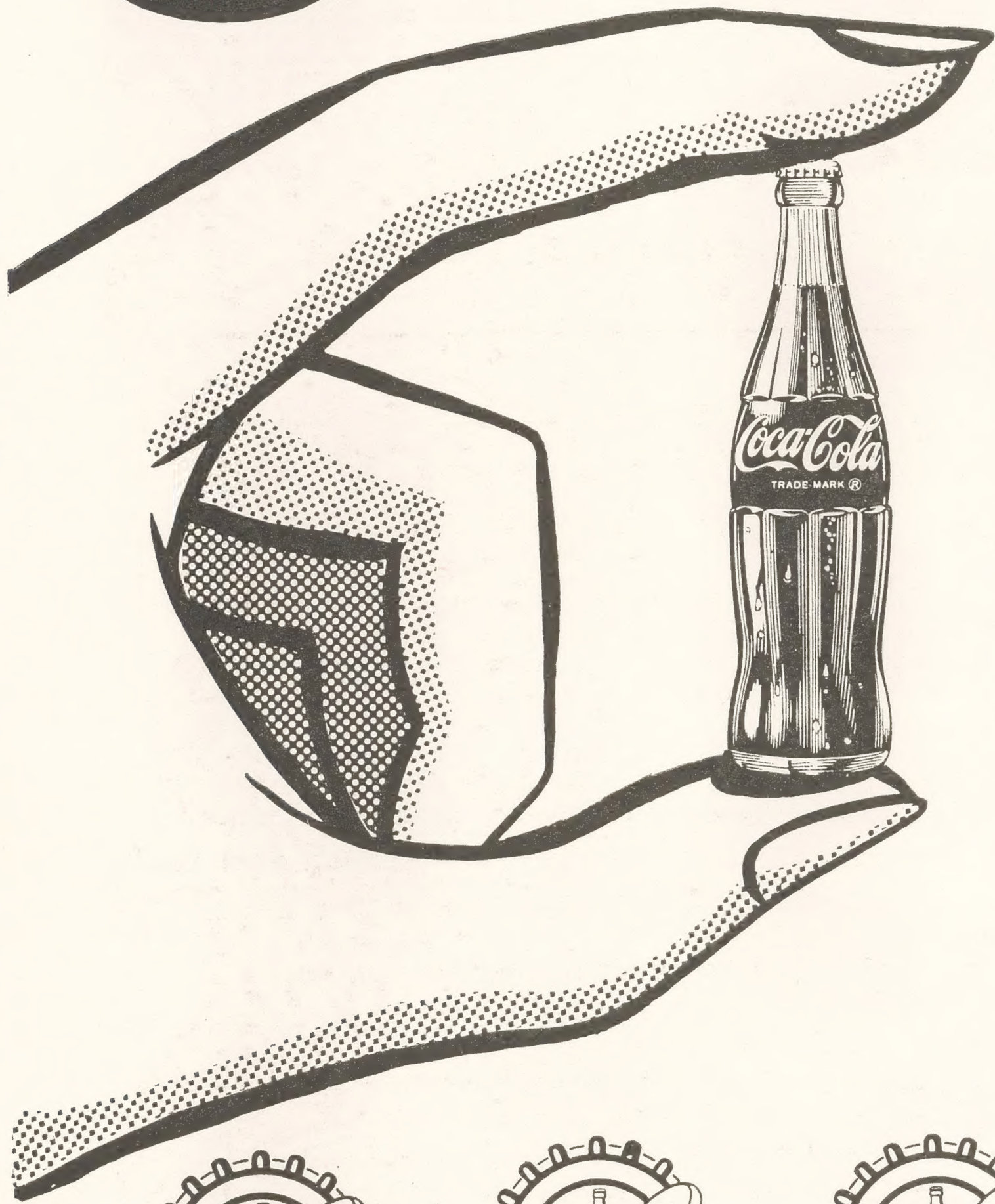
Stromingen in het bedrijfsleven
(Drs. H.J. Sprock)

Verhalen, Gedichten enz. enz.

№ 0004

OKTOBER 1969

gratis!

Un botter
miniatura
di Coca-Cola
pa cada 5
tapa marcá.

Bebe Coca-Cola y exigi bo tapa.
Busca e marca bau di e korki.
Cambia bo tapanan marcá
na trucknan di Coca-Cola
y na nos planta nobo na
Rijkséénheidboulevard No. 1.
Refresca bo mes tomando
Coca-Cola y goza di bo
colleccion di botter miniatura.

things
go better
with
Coke

Introductie

**Er moet een permanente
Antilliaanse regisseur komen!**

SPROOKJE

Er was eens een hert, dat temidden van een kudde geiten leefde. De kudde was zeer intelligent, hield zich aan alle regels, die door de kunukero waren gesteld en als hij er één moest slachten, liet die zich gewillig naar het slachtblok leiden en het getuigde van grote dapperheid te sterven zonder veel geschreeuw. Daar werd dan lang over gepraat.

De kunukero zag dat zijn kudde goed was en hij was tevreden.

De geiten hadden door een slimme val eens een moeder- en een zoonhert gevangen. De moeder had niet kunnen wennen en was spoedig van verdriet gestorven. De zoon echter hadden zij groot gebracht en opgevoed. Zijn schuwheid leerde hij af en en terwijl hij opgroeide, leerde hij zich gedragen als een geit. Hij kende alle geiten-spelletjes en zong alle geitenliedjes dapper mee. Op de geitenolympiades blonk hij uit en streek vaak met alle eer. En teneinde zich meer en meer te assimileren met de kudde, had hij zelfs zijn geweien laten inkorten, zodat deze op echte hoorns zouden lijken.

Ook was hij steeds de eerste bij het opknappen van vuile of moeilijke karweitjes. Daardoor maakte hij zich zeer geliefd bij de kudde. De slimmerds, die hem hadden gevangen waren zelfs zo tevreden, dat zij plannen maakten om een hele kudde herten te vangen en aan zich te onderwerpen. Hun experiment met dit hert was volkomen geslaagd. Zijn lopen was niet meer het pijl-

snelle elegante zwevend springen van een hert; hij liep als een geit, at en dacht als een geit.

Hij was er trots op, dat hij wist hoe voedsel te vinden in een grijze kale „mondi”, hoe rechtopstaand een dividivi-boom zijn laatste blaadjes te beroven en hoe in echte „berán”-tijd een hele krant te verslinden.

Ook was hij verliefd op een mooie jonge geit en hoopte maar, dat als hij straks trouwen zou, zijn kinderen zwart-wit zouden worden, zoals de kudde, en dat zij niet zijn opvallende gave bruine kleur zouden erven.

Het speet hem echter enorm, dat wat hij ook deed, hij geen kinbaard kon laten groeien, zoals de andere bokken. Zo zelfs speet het hem dat hij erover had nagedacht de kunukero te vragen hem een valse sik te vinden. Een zeer intelligente geit had hem op dat idee gebracht. Maar hij was nog zo bang van de man en moest zich soms bedwingen om het niet op een lopen te zetten als hij met zijn geweer voorbij kwam.

Op een keer ontmoette ons tamme hert tesamen met enige geitenvrienden van hem achter de bergen een wild hert en zij lachten hem uit, omdat hij zulke grote onhandige geweien droeg en toen hij schuchter op de vlucht sloeg, schaterden zij van de pret.

En zo leefden zij gelukkig verder, speelden geiten-spelletjes zongen geitenliedjes en hielden van elkaar. Tot op zekere dag.....

Ornelio Martina.

Kwesties van Staatskunde

door

Frank Martinus

Sterker en sterker wordt het Statuut weer in het brandpunt gebracht en het kan best zijn dat tussen nu en het volgende nummer van Ruku reeds een datum wordt vastgesteld voor de besprekingen die aan de ronde tafel zullen plaats vinden. De rondheid van deze tafel is overigens zoetjesaan alleen maar een platte burgerlijke symbool van de Antilliaanse impotentie geworden, want voor gelijkheid bij deze besprekingen lijkt ons van te voren niet veel kans te bestaan. En wel in de eerste plaats omdat de voorbereidingen voor deze besprekingen door Nederland al zullen zijn genomen, terwijl Nederland als groter land uiteraard zeker ook over het beste apparaat beschikt om bij deze besprekingen te functioneren.

De professoren in het Staatsrecht van de Nederlandse Antillen en Suriname zijn wel in Nederland te vinden, niet in de Antillen. Om maar één ding te noemen.

De ongunstige positie die de Antillen straks bij deze besprekingen zullen innemen komt overeen met de ongunstige positie die onze vakbondleiders doorgaans innemen tegenover de grote maatschappijen met wie zij moeten onderhandelen. Ze wordt uitgemaakt door ondeskundigheid die in laatste instantie terug te voeren is op een ontstellend gebrek aan middelen. Maar terwijl men de vakbondleiders hun gebrek aan deskundigheid niet zwaar kan verwijten, omdat ze niets anders is dan een overblijfsel uit onze slechte sociale verhoudingen, moeten wij onze Antilliaanse regeringen, die van 1954 af de verantwoordelijkheid voor ons land hebben gedragen, dit zwaar aanrekenen.

Men wist van het begin, en in een min of meer welwillende sfeer werd dit zeker door Nederland zelf uitgedragen, dat het Statuut geen eeuwig edict was, en er werd zelfs ruiterslijk erkend door Nederland en zijn professoren, dat het een voorlopig document was, geen wonder van staatsrecht

BLANKEN
& MOLET
JENEVER

*

E unico

y

verdadero

JENEVER

LEAÑEZ
& CIA

Carrier

Airconditioning

pa bo cas, tienda oficina

of supermarket

cu e mejor

SERVICIO

Techni-Caribe Inc.

SALINJA 202 — TEL. 11188

en vatbaar voor allerlei veranderingen. In werkelijkheid werd met dit alles niets anders getoond door Nederland, die in deze altijd de grote initiatiefnemer is geweest, dan een grote onkunde waar het betreft het vinden van duidelijke oorspronkelijke oplossingen. De Nederlander die vóór alles een koopmansgeest heeft, spreekt zich niet graag volledig uit maar gaat lappend en reparerend voort, alert om bij elke wijziging in de situatie grote voordeel te trekken.

Hoe dan ook, op de Antillen had men zich niet moeten laten bedotten en van de eerste dag af na de afkondiging van dit Statuut een commissie moeten instellen, die zich met niets anders bezig hield dan met het bestuderen van dit statuut en mogelijke verbeteringen. Wat men vooral had moeten doen is blijvend de onafhankelijkheid van de Antillen en de daaraan verwante problemen onder ogen zien, en deze niet a priori, wat men heeft gedaan, tot het rijk van de myte verwijzen.

Het is heel triest gesteld met een land dat zonder ooit volledige onafhankelijkheid te hebben gekend, haar volledig uit zijn gedachten zet.

Dit alles is te wijten aan het feit dat degenen die zogenaamd voor het Statuut 'streden' van te voren slechte strijders waren omdat ze niet werkelijk de juiste strijdersmentaliteit hadden en wat in dit verband het belangrijkste is, zin voor onafhankelijkheid. Ze hadden, al zijn de meeste van hen van een blanke huidskleur, een slavengeest, en wel een huisslavengeest om een term van Malcolm X over te nemen, zodat zij zich vrijheid en onafhankelijkheid nauwelijks konden voorstellen, laatstaan het voor mogelijk houden en er naar streven. Wel zijn zij, wat de huisslaaf inderdaad ook is, modieus ingesteld.

Modieus en estetiesch. Als er van een nieuwe beweging de roep door de wereld gaat, dan willen zij er bij zijn, om de uiterlijkheden van die beweging te veroveren en om er mee te pronken.

De kern van de zaak interesseert hun niet. Daar denken zij niet over: Zij willen kost wat kost gouverneur worden.

* * *

Toen na de wereldoorlog de jonge landen, die werkelijk een behoefte gevoelden hun vrijheidszin in de onafhankelijkheid van hun land te manifesteren dit streven begonnen, dachten de huisslaafse Antillia-

nen, die toen aan het bewind waren, dat het hun wél zou staan indien zij deze stroming ook imiteerden en ze waren maar al te blij met de argumenten, dat de Antillen te klein zijn voor onafhankelijkheid, geen eigen defensie hadden, geen vertegenwoordiging in het buitenland konden financieren, om zich niet al te veel te hoeven inspannen. We hebben, schreeuwden zij van de politieke podiums de vrijheid hier in onze zak; ge kunt er aan komen ruiken als ge wilt. We zijn helden want we hebben gestreden. Bah, wat een generatie!

Tot principiële dingen kwamen ze niet, want daar is hun gevoel voor wet en recht te klein voor. Eventuele rammelingen in het Statuut wisten ze met de mantel der zwijgzaamheid te bedekken door gedaan te krijgen, dat een Antilliaan op de gouverneurszetel ging zitten. En voortaan interesseert het hun de een na de ander ten eeuwige dage **in dienst van Nederland** op die stoel te gaan zitten. Het zijn werkelijk landverraders, omdat zij in feite niets anders verlangen dan in dienst te gaan van een vreemde mogendheid en zich met vreemde luister te omhangen. En in hun huisslavenmentaliteit, die hun gewoon belet voor zichzelf te denken, zien ze niet

"White Label"
SCOTCH WHISKY
by DEWAR'S

-it never varies

in dat ze op een presidentenstoel kunnen gaan zitten, als president van een werkelijk onafhankelijk land. En omdat ze het niet zien zullen ze er niet naar streven. Zo functioneert helaas de tragiek van de huisslaaf, die de werkelijk vrije zelfs met een heel milde medelijden zou doen glimlachen, ware het niet, dat de huisslaven op zulk een trieste wijze met hun egoïstische jacht naar belangrijkheid gebaseerd op schijn, zichzelf schuiven tussen het volk en wat werkelijk voor hem van belang is.

* * *

Men kan dit alles aantonen en bewijzen door op te merken, dat er door de Antillen in de verste verte niet gebruik is gemaakt van de grote mogelijkheden die het statuut bood tot langzame ontplooiing naar praktisch volledige onafhankelijkheid.

In plaats van jonge Antillianen te laten opleiden voor de diplomatieke vertegenwoordiging van de Antillen, waar Nederland zei volledig aan mee te willen werken, heeft men deze mogelijkheid als politieke beloning voor partijgenoten gebruikt; het Antilliaanse onderwijs wacht nog steeds op Antillianisering hetgeen niet het geval zou zijn indien onze 'vrijheidsstrijders' die op hun beste momenten willen doen voorkomen, dat zij slechts door de omstandigheden gedwongen tot het compromis van het Statuut zijn gekomen, werkelijk het naar vrijheid en onafhankelijkheid uitgaand hart bezaten. Het zijn barbaren — echte kinderen van het moederland — die hun ideaal niet verder konden plaatsen dan het hun door de Nederlanders die wel voor hun vrijheid gevochten hebben overigens — geleerde zin voor het onmiddellijke en praktische. De zwakke poging van een eigen defensie die men, let wel, om economische redenen was gaan opbouwen, hetgeen in al

zijn onhandigheid niet te laken is, werden zo verwaarloosd dat men het op 30 mei jongstleden zélf niet kon bolwerken. Maar wat men vooral heeft verwaarloosd op staatkundig terrein in de afgelopen jaren, is de opbouw van een goede, werkelijk functionerende relatie met onze buurlanden. Meer dan onze eigen soldaten immers, zal dat, goede relatie met onze buurlanden, onze nationale defensie moeten uitmaken. Zonder van te voren de mogelijkheid van een echte militaire defensie uit te sluiten, zal het voorlopig een feit blijven dat we zelfs als we een kleine leger hebben, dit leger in verband met onze bevolking klein zal zijn, kleiner dan bijvoorbeeld dat van Venezuela terwijl onze financiën ook voorlopig een groot leger bijvoorbeeld van huurlingen — schijnen uit te sluiten.

Tot een punt van onze defensie hoort dus de goede relatie met onze burens, hoort een betere kennis van hun geschiedenis en de onze, terwijl deze goede relatie ons op de eerste plaats omzichzelf welkom is.

In de eerste plaats omdat de meeste van onze buurlanden tot de derde wereld behoren, waarmee het bijna een eis van fatsoen is ons solidair te voelen. Staatkundige propaganda van de Antillen in het buitenland of zo men wil, diplomatieke is voor ons voortbestaan als onafhankelijk land even belangrijk als toeristische propaganda.

* * *

De huisslaven hebben ook nagelaten onze rechtspraak te Antillianiseren zodat we zitten met een uitheemse, vreemde rechterlijke macht in onze geliefde maatschappij. Een rechterlijke macht waaraan we in de moeilijke tijden die onze gemeenschap doormaakt, niet veel hebben omdat ze niet verder kan zien dan haar neus lang is, en verblind bovendien door de stelling

(Vervolg op pag. 25)

South of Broadway the only place that has great pastrami, corned beef, hot dogs, salami, chopped liver and bagels & Iox is in Curaçao and It's called the

PLAZA DELICATESSEN

(also chicken in a basket, pizza & hamburgers)

on Gomez Plein..... in te heart of everything! Tel. 11785 — 11971

WITTE RUM

door
EDDY DE JONGH
— 1952 —

Wanneer de harder dwaelt, wat pad,
wat rechte gangen
Kan d'arme kudde gaan?

Vondel

Wanneer je in de buurt woont van een kroeg of er veel binnen of langs komt, kun je gewoonlijk meepraten over die kroeg en over de mensen die haar bezoeken. Niet dat ik in de buurt van een kroeg woonde of er veel binnen of langs ging, neen. Wegens het feit dat mijn overbuurman een trouwe klant was van een dier typisch Curaçaose kroegen en zwaar verslaafd was aan drank, kon ik, eerlijk gezegd, het niet altijd nalaten onwillekeurig een blik in die kroeg te werpen wanneer ik er langs moest. En dit om mij, misschien niet geheel bewust, ervan te vergewissen dat deze kostwinner óók van de partij was. Ook alweer uit piëteit, werd het mijn gewoonteplicht, wanneer ik op het punt stond bij het vallen van de avond de drempel van mijn huis te betreden, zo onopvallend mogelijk een ogenschijnlijk onschuldig blik door de deurjalouzieën van mijn overbuurvrouw te werpen, en haar, daarachter zittend, gewaar te worden, somber het binnenzeilen van haar man afwachtende.

Zij waren goede mensen, die na jaren van vredig samenzijn, zich geestelijk hoe meer en meer van elkaar hadden verwijderd. Sinds de drank hem meester bleek te zijn geworden, stond hun verhouding in lichte laaie.

Hij, men noemde hem Coco, was van middelbare leeftijd; een rustige, taaie werker, die steeds klaar stond om op de Lange Werf zijn handen uit de mouwen te steken en lachend met allerlei scheeps-lading om te springen. Twintig jaren harde arbeid had hij op zijn naam. Maar niemand begreep hoe hij een drie jaar terug, prompt nadat hun enige driejarige dochttertje stierf, van een gelegheidsdrinker in een verwoede drinkeboer had kunnen veranderen.

Of het de dood van zijn dochttertje was geweest die hem naar Bacchus had geleid, kon niemand verklaren. Coco was mager geworden. Zijn enorme spierballen zagen nu als grove lianen, zijn zwarte, glimmende wangen schonkig, uitgehold, zijn ogen groot, afwezig diep. Maar hij liep steeds rechtop, als een kaars. Wanneer hij beschonken was werd hij vriendelijker dan hij doorgaans reeds was. Hij scheen dan nog rechter van lichaam te zijn geworden. Meestal praatte hij dan met krakende stem, tegen een onzichtbare menigte, over zichzelf, over de tijd dat hij als lichtmatroos voer over de oceanen, toen hij trouwde met Mina uit Aruba en van die dag het varen liet. Hij schreide soms even wanneer hij sprak over zijn trouwe Mina. Ik vond het gezellig te luisteren naar de krachtbron van zijn stem, die, als met goddelijke macht beziel, zich verhief boven zijn bedwelmig. Hij sprak over de doodgewone dingen van het leven.

Voor Coco was de zaterdagmiddag-avonden de minst heilige. Zo kwam hij, na een heel late zaterdag, terwijl de oudjes

De zaak voor

betere herenkleding

en

schoenen

*

LA

MODA

HEERENSTRAAT 9

tevens

SAMSONITE KOFFERS

reeds naar de vroegmis togen, met een flink stuk rauwe biefstuk voor het *avond-eten* thuis. Maar het lekkerbeetje bleek niet voor de braadpan voorbestemd te zijn. Mina was zodanig door drift vervoerd van het knikkerbollen achter de jalouzieën, dat zij het vlees uit Coco's broekzak rukte, met als gevolg dat Coco met een smak zittend op de grond neerviel, en het wegslingerde over de daken van de burens. Coco moest met brandende maag naar bed. Mina realiseerde zich tóen pas opeens dat zij bijna een halve dag naar wat voedsel had verlangd. Zij hapte in een half droog broodje met margarine, dat nog over was van het ontbijt.

De onaangenaamheden in het eens zo vredig tehuis volgden de een na de ander. Hun omvang overstemde hoe langer hoe meer het beetje vredige verbondenheid dat nog restte tussen dit paar. Als zij niet klaagde of schreide, was hij het die zich uitverkoren waande, als een eerlijke predikant een terugblik op zijn oude ervaringen te mogen openbaren.

„Tot morgen!”, riep Coco met luide en zware stem zijn kroeggenoten toe, „tot morgen!”.

„Man, donder op!”, kreeg hij van een van de kerels als antwoord, „je kunt al niet meer drinken, je bent een gek!”

„Dank je, dank je!”, riep Coco vriendschappelijk terug, „dank je!”

Hij stond op de drempel van het deurtje van de kroeg, dat uitkwam op een smalle gang. Toen hij het hoofd naar buiten wendde om zich met huid en haar aan de donkerte van het gangetje over te geven, zag hij tot zijn troebele verbazing zijn vrouw vóór hem staan, wijdbeens, de handen in de zij. Zij stond daar zwijgend, als een mummie die hem met haar woedende blik van zijn dood verzekerde. Coco weifelde, deed toen een stap naar zijn vrouw toe om haar lachend te omhelzen. Maar zij duwde zijn arm van haar schouder af en begon hem hijgend verwensingen naar het hoofd te slingeren, zoals: Val dood! Waarvoor leef je eigenlijk! Dronkaard! Dief! Schoft!.....

Onder een regen van *schone* taal, toen iedereen al in bed lag, haastte Coco zich slingerend door het gangetje, als een Afrikaanse vorst die daarjuist als eerste

heer op een stamfeest het uitbundig genoegen heeft gesmaakt zich dronken te schenken aan mensenbloed.

Twee avonden later was zij hem weer komen *halen*. Maar dit medicijn hielp weinig. Zij trachtte het toen met verhongeringsmaatregelen. Ook deze represailles hadden weinig resultaat. Zij maakten Coco slechts zwakker en magerder. Haar verschijningen in de kroeg werden meer en meer pathetische invallen. Zij móest hem molesteren, in het bijzijn van zijn kroegmakers en hem zo veel mogelijk schaamte bezorgen.

Coco moest gedeeltelijk bezwijken voor de nieuwe represailles van Mina. Zij waren hem al te zwaar nu. Thans begon Coco minder naar de kroeg te gaan. Hij kwam dan regelrecht van werk naar huis, of hij ging ergens nuchter rond. Ook op zijn werk boekte hij vooruitgang. De baas had het altijd goed gemeend met Coco, ondanks zijn verslaafdheid aan drank. Nu vond deze dat het toch wel tijd was de zwoeger een kleine loonsverhoging toe te kennen.

Vrouwlied bleef drastisch optreden, in de hoop haar alcoholist geheel van zijn ziekte te genezen. Zodra hij om zeven uur niet thuis was, ging zij hem *halen*. Om hem nog zwaarder op de proef te stellen, deed zij met de mannen in de kroeg zo nu en dan aan een witte rum mee. Dan keek Coco haar aan, in verdwaling en zwijgen. De witte rum werd soms twee. De tractaties accepteerde zij met het doel haar man tot toorn te dwingen. Soms kocht zij, wanneer zij geld genoeg had, een kleine, platte fles witte rum en nam die mee naar huis.

Waarlijk bleken deze maatregelen een effectief geneesmiddel. Nog meer verwezenlijkten zij bij Coco zijn schuldbewustheid, zijn drang naar inkeer.

Coco kreeg een nieuwe baas, een Europeaan die enkele jaren in Venezuela had gewerkt en bekend was met de traagheid der Indiaanse werklui van dat land. Vergenoegd leidde hij thans de sterke, minder trage negers, die in hun hart een zekere argwaan koesteren jegens de Europeaan. Deze schreeuwde niet en vloekte nog minder. Hij had voor ieder een grapje.

Coco, geneigd het beeld van zijn medemens naar zijn eigen doen en laten te beoordelen, zag er geen onheil in een plat flesje rum mee naar z'n werk te nemen en het slokje voor slokje leeg te drinken in de kleedkamer. Op een middag, toen Coco op wacht kwam, liet de baas hem op zijn kantoor komen en zei:

„Coco, ik durf te wedden dat je een flesje rum in je tas hebt”. Coco was met zijn tas onder de arm het kantoor van zijn baas binnengekomen. Nu leek het alsof de tas heel zwaar was geworden. Hij voelde aan, dat geen ontkomen meer mogelijk was en antwoordde aarzelend:

„Menir hift helijk..... een klen bitje mar”. Zijn basstem trilde hevig.

„M'n vrind”, zei de baas, „dit is nu m'n tweede waarschuwing. Het is bij mij niet de gewoonte in dergelijke gevallen voor een derde maal te waarschuwen. Het spijt me voor jou, maar de Compania heeft besloten je te ontslaan. Met ingang van heden. Het is Zaterdag, je kunt je werk aanstonds verlaten. De Compania betaalt je je weekgeld uit plus tien dagen extra loon, waar je vanwege je vakantie recht op hebt.”

Coco had nog getracht uiteen te zetten hoe hij doende was een beter leven te leiden en tot inkeer te komen. Hij werd hiertoe echter niet in staat gesteld. „Het ontslagbesluit staat vast en kan niet meer ingetrokken worden”, was de laatste zin die het vonnis velde. Toen hij thuis kwam om met Mina het leed van zijn ontslag te delen, vond hij haar alleen in hun kleine kamer, op bed gezeten. Naast het bed stond een groene bierfles, tot aan de helft gevuld met iets waarvan hij vermoedde dat het witte rum was. Hij bracht de fles aan zijn neus en rook dat het inderdaad rum was wat er in zat. Met een gebaar van uiterste schuldgevoel, zette hij de fles neer op het melkkistje, dat als nachtkastje diende, terwijl hij Mina zacht vroeg wat haar scheelde.

„Niets”, antwoordde Mina spijtig, om het grote bewijs van begrip dat hij haar in haar schaamte bewees, „niets”, ik had een beetje trek in wat sterks”. Wat sterks dat haar in haar eenzaamheid gezelschap moest houden, begreep Coco. Reeds ontloek hem een traan, die aanstonds haar bestaan zou prijsgeven door over zijn wang weg te rollen.

„Zou je dat alles opdrinken?”, vroeg hij, door zijn natte ogen heen — starend naar

het verweerde verf boven aan de houten wand naast het ledikant, „Mientje?”.

„Nee, Coco, natuurlijk niet”. Een ogenblik bleef zij zwijgen en vroeg:

„Wat doe je hier?..... Ik heb het al begrepen”.

„Hoezo?”

„Je bent je job kwijt, hè?”.

„Ja”.

„Ik voelde het al aankomen; niet alle bazen houden van rum”.

„Dat is het, Mina. Ik wil het niet voor je verborgen houden. Ze hebben een flesje rum in m'n tas ontdekt. Zóveel geluk hadden ze.”

„Wat ga je nu doen?”.

„Ik weet het nog niet. Heb tien dagen vakantiegeld ontvangen”.

„Beter dat je mij het geld laat bewaren”.

„Niet nodig, Mina”. Hij haalde zijn loonzakje tevoorschijn en gaf Mina wat geld voor de huishouding, iets meer dan gewoonlijk. „Ik zal het niet verknoeien”, zei hij.

Drie dagen later ging Coco op zoek naar werk. De eerste plaats waar hij solliciteerde was de Heuvel Werf, waar men bezig was enkele werkploegen te versterken. Hij werd aangenomen tegen hetzelfde loon als hij bij de Lange Werf verdiende en zou de volgende dag al van start gaan. Nog dezelfde avond vóór zijn eerste werkdag ontmoette hij op weg naar huis een Amerikaanse zeekapitein, onder wiens commando hij een twintig jaar geleden voor korte tijd had gevaren als stoker. Hij hield de kapitein staande, aangezien hij zich nog heel goed kon herinneren hoe goed deze man geweest was jegens zijn ondergeschikten en hoe hoog hij, Coco, bij hem stond aangeschreven. Hij sprak de kapitein aan. Maar de grijze zeeman kon zich Coco's gezicht niet meer herinneren, waarop Coco hem verklaarde dat dit was omdat hij veel magerder en ouder was geworden en er niet meer zo stevig uitzag als vroeger. Captain Gothill nodigde hem uit „to celebrate” hun ontmoetingen, met hem ergens een biertje te nemen. Maar Coco weigerde beleefd, zich verontschuldiging dat hij wel goed gepend was aan drinken, maar dat hij het sinds enkele dagen had gelaten. Op aandringen van de kapitein ging hij tenslotte in op diens uitnodiging.

(Vervolg op pag. 10)

STROMINGEN IN HET BEDRIJFSLEVEN

In artikel 2 van de statuten van het nieuwe „Algemeen Verbond van Vakverenigingen Curaçao”, gepubliceerd als bijvoegsel van de Cur. Courant van 28 februari 1969 No. 9, waar „Doel en Beginselen” van het A.V.V. worden omschreven, kunnen wij weinig nieuws vinden. De officiële stukken der werknemersorganisaties plegen in het algemeen weinig opzienbarends echt „moderns” te bevatten, zodat men daaruit hoegenaamd geen vermoeden kan ontlenen ten aanzien van de thans in het bedrijfsleven heersende sfeer van „ongeduld”, „protest”, „felheid”, „extremisme” en „onrust”, een sfeer die overigens in alle sectoren van onze huidige samenleving bestaat.

Het bedrijfsleven reflecteert deze „universele beweging” op een wel zeer sprekende wijze, juist omdat daar mensen direkt samenwerken en van elkander afhankelijk zijn.

In het bedrijfsleven staat de werknemer naast de werkgever, de jongere generatie naast de oudere, de ondernemer naast de Overheid, allemaal groeperingen die typerend zijn voor de tegenstellingen. Het leidinggeven in de onderneming kent thans een heel andere problematiek dan in de tijden van het z.b. „hoog kapitalisme”.

Het ondernemerschap heeft een economische opdracht, welke uitgevoerd dient te worden in de vorm van een beleid, dat synthese tot stand moet brengen tussen het sociale element en de andere elementen (economisch-technisch). Het systeem van het particuliere ondernemerschap is uiteraard vaak het doelwit van kritiek, waardoor wij ons wel eens de vraag stellen „Is dit systeem wel het juiste en geniet het in brede lagen vertrouwen”? Het particuliere ondernemerschap heeft bewezen zeer beweeglijk te zijn, mogelijkheden te kunnen benutten, doordat het niet opgesloten ligt in een keurslijf van bedachte plannen. Daarvoor is de welvaart in landen waar dit systeem bestaat, zoveel groter dan in landen met totalitaire systemen. Maar het legt een grote verantwoordelijkheid op de personen, die dit particuliere ondernemerschap maken. De ondernemer moet vervuld zijn van zijn zedelijke taak. Elk gezag behoort te berusten op een zedelijke grondslag. Men ziet dan ook in zeer vele bedrijven een oprecht streven naar synthese, naar eenheid van mensen. De grote vraag is, zal het de tijd worden gegund?

Onze samenleving — het is een internationaal verschijnsel — wordt getekend door ongeduld en destructieve tendenzen. Zullen de capabele werknemers en werkgevers in staat zijn de extremen in de hand te houden? Krijgen zij de tijd voor een rijpingsproces?

Voortdurend worden zij geconfronteerd met geweld. De leuze is thans: „afbreken”, en als bij de afbraak goede dingen en instituten sneuvelen, dan is het jammer.

Het zoeken naar een nieuw evenwicht in menselijke verhoudingen in de samenleving en in het bedrijfsleven, wordt bedreigd door extremisme!

Drs. A. J. Sprock

Krijgen zij de tijd?

Er is heel wat dat anders moet gebeuren. Het protest van de jongere generatie kan niet zonder meer naast ons neergelegd worden — hoewel dit protest het alternatief — het leefbare alternatief — niet aanwijst. Echter doordat er geen alternatief wordt aangegeven, vervalt men gemakkelijk in extremisme — en zinloze destructie.

In vele opzichten speelt het bedrijfsleven een grotere rol dan wel wordt gedacht. De particuliere onderneming namelijk is gedwongen binnen haar werksfeer evenwicht te brengen; kan zij dit niet realiseren, dan houdt zij op te bestaan. De ondernemer moet op allerlei technische en economische ontwikkelingen het antwoord op tijd kun-

(Vervolg op pag. 29)

Daniel de Leon

OF:

THE PICTURE OF THE ULTIMATE FORM OF GOVERNMENT IN COMMUNIST RUSSIA

Uitvoerig heeft John de Pool, die ten aanzien van de Antilliaanse maatschappij meer indringende dingen heeft gezegd, het Antilliaans barbarisme aan de kaak gesteld, dat Antillianen zo weinig geven om hun landgenoten, die in den vreemde grote dingen hebben gedaan waardoor de gedachtenis van deze doorgaans dan ook zo slecht in ere word gehouden. Dit is nu ook blijkbaar weer het geval met de Antilliaan Daniel de Leon, op Curaçao geen onbekende naam, op wiens bestaan Ruku onlangs is geattendeerd. Wij achten deze De Leon, alleen na lezing van het encyclopedie artikel dat wij hieronder laten volgen, van zo groot belang, dat wij het artikel onmiddellijk voor onze lezers overnemen alvorens nadere inlichtingen over hem te hebben gewonnen of een van zijn werken waarvan de titels zo aanlokkelijk zijn, te hebben bestudeerd.

De navolgende beschrijving van hem is te vinden op pagina 67 van *The Encyclopedia of Social Sciences*.

Ruku hoopt van harte dat een van zijn lezers voor hem aan de hand van De Leon's werken deze „picture of the ultimate form of government in communist Russia”, voor Ruku beknopt maar duidelijk, duidelijk dan in dit encyclopedia artikel uit de doeken zal willen doen. Een dergelijke studie is niet meer dan een daad van pieteit ten aanzien van de nagedachtenis van onze ongetwijfeld grote landgenoot.

Het is overigens een merkwaardige ironische speling van het lot, dat het een Amerikaan moest zijn, hier om studieredenen aanwezig, die de Antillen er op attent maakte, dat in hun *Encyclopedia of Social Sciences*, niet verder dan in onze zeer ouderwetse en gebrekkige leeszaal, de man begraven lag, die ons wel alles zal kunnen vertellen verder wat wij van het socialisme behoren te weten. En meer.

DE LEON, DANIEL (1852 — 1914),
American socialist theorist and labor

leader. De Leon was born in Curaçao, Dutch West Indies, and came to the United States in his early twenties. He studied in Holland, Germany and at the Columbia University Law School and later lectured on international law and diplomacy at Columbia. In 1886 he supported Henry George's single tax campaign for the mayoralty of New York, in 1888 he joined the Knights of Labor and in 1890 the Socialist Labor party. In 1891 he became editor of the party's paper, the *People*, first a weekly and later a daily, and was the party's guiding mind until his death. In 1895 he launched the Socialist Trade and Labor Alliance, an organization of trade unions and political groupings of a socialist orientation. In 1905 he took part in the launching of the Industrial Workers of the World (I.W.W.). He advocated the overthrow of the capitalist state and the establishment of a socialist society organized around industrial units of workers. De Leon's theory of the industrial state was accepted by Lenin as a 'picture of the ultimate form of government in communist Russia. De Leon emphasized the economic essence of political government and the futility of political reform but believed in political action as a means of socialist propaganda and was himself many times the candidate of his party for political office. His *Two Pages from Roman History* (New York 1903) is an extraordinarily clear and penetrating analysis of the nature of labor leadership under American conditions. Trade unions working conditions, and he regarded the American Federation of Labor, which in his view could not materially improve combated socialist influence, as a servant of capitalism. De Leon was the theorist and outstanding practitioner of dual unionism; from him the later radical wings of socialism and of communism in the United States took their cues. He favored a strongly centralized and militant labor movement, launched bitter attacks on all non-political unionists and caused frequent expulsions of nonconformists from his own party. His pamphlets are valuable for the study of the uncompromising Marxian attitude toward American politics and economics. De Leon made available translations into English of works by Engels, Marx, Lassalle, Kautsky, Bebel and E. Sue.

J. B. S. HARDMAN.

Works: What Means This Strike? (New York 1898); *Reform or Revolution* (New York 1899); *Socialism versus Anarchism* (New York 1901); *The Burning Question of Trades Unionism* (New York 1904); *As to Politics* (New York 1907); *Industrial Unionism* (New York 1918); *Socialist Reconstruction of Society* (2nd ed. New York 1919); *James Madison and Karl Marx* (New York 1920).

Consult: Daniel De Leon, the Man and His Work, a symposium published by the Socialist Labor Party (New York 1919); Paul, William, *Communism and Society* (London 1922); Brissenden, P. F., *The I.W.W.* (2nd ed. New York 1920); Fine, Nathan, *Labor and Farmer Parties in the United States 1828—1928* (New York 1928) ch. vi; Saposs, David J., *Left-Wing Unionism* (New York 1926); Fraina, L. C., "Daniel De Leon" in *New Review*, vol. ii (1914) 390-99.

RUKU PASPOORT

Omslag: Ph. Rademaker

Druk: Scherpenheuvel

Redacteur-uitgever: Frank Martinus,
Pietersteeg 1 Curaçao

Secretariaat: Postbus 783.

Prijs per nummer f 1.50.

Abonnementsprijs voor 1969 f 8,—
te storten op girorekening no. 375586 ten
name van Ruku.

Banken: H.B.U. en Maduro & Curiel's Bank.

Abonnement voor Nederland (luchtpost)
f 15,— Ant. Crt. (Zes nummers).

Ongesigneerde artikelen, gedichten, opmerkingen enz. zijn van Frank Martinus Arion.

Ruku neemt werk aan in het papiamentu, Nederlands, Engels en Spaans, bij voorkeur getikt met dubbele spatie.

Alle rechten voorbehouden.

WITTE RUM

(Vervolg van pag. 7)

De kapitein luisterde aandachtig naar Coco, toen deze hem vertelde van zijn ervaringen nadat hij het varen vaarwel had gezegd. Intussen kwam het de kapitein voor de geest, dat het deze dappere en oersterke negerstoker was, die in volle storm in de Golf van Biscaye over boord was gesprongen om de tweede machinist, die half bewusteloos in zee was terecht gekomen, de reddende hand te bieden. De kapitein openbaarde de zeeman in het kort zijn loopbaan. Na lange jaren op de wilde vaart te zijn geweest, was hij nu binnen de grenzen van de Caraïbische Zee terecht gekomen. Hij voer thans tussen het eiland Aruba en het vasteland van Venezuela, op een elf duizend ton tanker, die ruwe olie van Maracaibo naar de Amerikaanse raffinaderij op Aruba bracht.

Coco had in geen twintig jaar meer gevaren, maar de zee had hem steeds ná aan het hart gelegen. De liefde voor zijn vrouw was echter groter dan die voor de zee. Terwijl Coco zijn tijd op de kade doorbracht, vergat hij nimmer de zee, maar hij kon Mina in geen geval alleen achter laten zonder een gezin of andere verwanten. Op Aruba had Mina een zuster. Ook haar vader was nog in leven, de man die lange, geduldige jaren de plaats had ingenomen van haar moeder, die na een tragische dood, behalve haar man ook nog twee jeugdige dochters had achter gelaten.

Mina had steeds terug verlangd naar het heerlijke eilandje, waar zij het levenslicht aanschouwde en waar zij, onder de eeuwige zorg van een zengende zon en een strakke noordoostenwind, kommerloos groot werd. Zij had steeds verlangd naar haar geboorteeiland, de gemeente waar zij zo nauw gehecht aan was. Met haar bloedverwanten en oude bekenden wilde zij zich herenigen, mensen die haar enigszins een troost konden zijn in haar verlatenheid. Zou dit niet de kans van Coco's leven zijn Mina voor goed uit haar droom te helpen? Coco wilde zijn blijdschap niet te gauw tonen en zei berekend:

„Captain, ik zou graag met U meegaan”.

„Met mij meegaan?!”, riep de kapitein verrast uit, „als ik wist dat jij graag mee uit varen ging, had ik het je zelf al gevraagd. Okay, Boy. Je kunt mee als olie-

man. Ik heb vanmorgen nog een jonge helper gekregen; nu is de bemanning voltallig. Het schip ligt op dok en wij varen waarschijnlijk overmorgenmiddag al uit naar Maracaibo”.

Aan Mina gaf Coco zijn erewoord, dat hij haar meer dan de helft van zijn loon zou overmaken wanneer hij op zee was. Zij zouden beiden sparen totdat zij financieel gereed waren naar Aruba te verhuizen. Ondertussen zouden zij enkele maanden van elkaar gescheiden moeten leven. Wanneer het zo ver was, zou hij eenmaal in de week, wanneer de boot Aruba aandeed, thuis zijn.

Nadat Coco zijn koffer gereed had gemaakt en op het punt stond voor het eerst van zijn leven Mina voor langere tijd te verlaten, haalde hij uit een oud valies vanonder het bed, een flesje witte rum tevoorschijn en stopte het in zijn koffer. Hij beloofde zijn vrouw nogmaals, dat hij steeds het geld op tijd zou sturen. De fles rum beloofde hij terug te bezorgen, als bewijs dat hij gedurende zijn afwezigheid geen druppel had gedronken.

Zo kwam Coco weer op zee terecht. Na lange jaren ademde hij opnieuw de heerlijke zoute zeewind in. De paar dagen rust hadden hem goed gedaan en hij ervoer, dat hij van een ziektoestand nu over ging in een goede gezondheid. Dit aangenaam gevoel gaf hem nieuwe moed en vastbeslotenheid voor eens en voor altijd het drinken te laten. Hij zou zich te zijner tijd als een geheel nieuw mens aan zijn wachtende vrouw vertonen, verjongd en gesterkt.

Eén maal om de zes dagen deed de Eppo-Lloyd Aruba aan, zodat Coco volop in de gelegenheid was een en ander in verband met de verhuizing vast voor te bereiden. Hij keek uit naar een klein huis, maar de schaarste was nogal groot. Ook Mina's bloedverwanten beloofden het hunne te doen teneinde een geschikt woninkje voor hen te vinden. Geld ontving Mina om de twee weken via de bank. Van haar vernam Coco weinig, want aan schrijven had zij een broertje dood, dat wist hij wel. Hij schreef haar wél geregeld. Elke overmaking via de bank ging samen met een brief op de post. In elke brief werd herhaald, hoe uitstekend hij het maakte,

dat hij het drinken definitief had opgegeven en hoe zeer hij haar miste.

Na ongeveer twee maanden van elkaar gescheiden te hebben geleefd, stierf Mina's vader. De begrafenis vond plaats terwijl Coco op zee was op weg naar Aruba. Hij kreeg twee dagen vrijaf om bij zijn vrouw te verblijven. Bij deze gelegenheid maakte hij een reis per vliegtuig van Aruba naar Curaçao en daarna terug naar Aruba.

Buiten verwachting om ontving Coco zes weken later een brief van twee bladzijden, waarin Mina hem voorstelde nog enkele maanden te wachten alvorens aan verhuizing te denken, daar zij twee maal ziek was geweest en een groot deel van haar spaargeld aan de dokter had moeten afstaan.

Coco vroeg zich af hoeveel zij wel aan de dokter betaald zou hebben.

Hij schreef haar een lange brief terug, teneinde tot een beter begrip van hun plannen te geraken. Hij wees haar erop, dat zij recht had op vrije doktersbehandeling en dat ook de doktoren zulks behoren te weten. Zoals verwacht, werd niet door Mina op zijn brief gereageerd, alsof het maar een afgedane zaak was. Pas vele dagen later schreef zij hem, maar over belangrijke dingen repte zij geen woord.

„Nou ja”, dacht Coco half onbekommerd, „mij ook goed”. Per slot van rekening was zij het die naar Aruba wilde. Intussen had Coco reeds het besluit genomen, na hun vestiging op Aruba, bij de Amerikaanse olieraffinaderij te gaan werken. Dat een tonig traject tussen Aruba en Maracaibo hing hem al een beetje de keel uit.

x x x

Ik was met vakantie in Maracaibo, waar ik op een vroege morgen vanuit mijn hotelraam op de tweede etage, naar het gewemel van voetgangers en voertuigen stond te kijken. Het uitzicht op de drukke Calle de Comercio, van vrouwen die naar de druk bezochte groentenmarkt togen en krantenjongens die met hun schel geroep bij de op sensatie beluste voorbijgangers hun ochtendbladen snel van de hand deden, maakten mij dolgelukkig, een geluk dat je in eigen land niet schijnt te kunnen vinden. Nog groter werd mijn geluk toen ik tot mijn verrassing aan de overkant een

keuriggeklede zwarte heer op zijn dooie gemak in al die drukte voorbij zag wandelen. Eerst twijfelde ik in het geloof dat het mijn Curaçaose overbuurman was. Nadat ik goed gekeken had, moest ik mijn twijfel laten varen. Ik riep hem spontaan bij zijn naam en zwaaide met m'n arm. Hij keek op en zwaaide lachend terug. Ik gaf hem een teken naar boven te komen.

Coco vertelde mij, wat hem overkomen was en hoe hij weer op zee terecht was gekomen. Ik stond paf over zijn goedverzorgde uiterlijk en dacht met genoeg aan de arme Mina. Hij zag eruit als een ware heer, gezond, gladgeschoren en kaarsrecht. Op mijn vraag, hoe het met zijn vrouw ging, antwoordde hij, dat zij het goed maakte. Het deed mij genoeg deze ex-alcoholist in zulk een welstand te kunnen ontmoeten. Ik zegde hem toe, steeds tot zijn dienst te zijn, wanneer hij mij ook nodig mocht hebben. Nog diezelfde morgen voer hij uit naar Aruba.

Ik weet het niet meer, maar het kan misschien een zes dagen later geweest zijn, dat, toen ik in de namiddag van een uitje thuis kwam, men mij in het hotel vertelde, dat een *caballero* mij in de vroege morgen was komen opzoeken. Het was dezelfde meneer met wie men mij een paar dagen tevoren in gezelschap had gezien, gekleed in zijn donkerbruin kostuum en bruine filten hoed. Hij scheen haast te hebben gehad en liet weten, dat hij over enkele dagen weer terug zou zijn. Ik was benieuwd te weten, wat hij eigenlijk van mij verlangde door zo vroeg in de morgen te komen opdagen. Later in de avond, toen de portier van de nachtdienst weer op wacht verscheen, wist hij mij te vertellen dat de *negrito*, vóór hij weer vertrok, hem nog verteld had, dat zijn vrouw ernstig ziek was. Hij had een telegram ontvangen en zou spoedig weer terug komen. Het speet mij erg, dat de omstandigheden mij niet in staat hadden gesteld de goede man van dienst te zijn. Ik vroeg mij af, wat het eigenlijk precies kon zijn, dat hij van mij verlangde en ik hoopte dat hij geen geld kwam lenen. Of kwam hij mij alleen maar op de hoogte stellen van het onaangenaam nieuws?

De dagen die volgden leefde ik in afwachting van Coco's bezoek. Hij kwam echter niet. Ik begon te vermoeden, dat hij

de onjuiste opgave van de tijd van zijn terugkeer had gebaseerd op zelf-troost, op een hartstochtelijk vermijden van het gevoel, dat een en ander slecht zou aflopen met zijn dierbare vrouw. Vermoedelijk was haar het ergste overkomen, hetgeen ik toen met genoegzame redenen mocht vrezen. Mijn benieuwdheid te weten te komen wat er precies aan de hand was, werd groter naarmate ik de komst van de getroffene afwachtte. Pas na weken begon ik in mindere mate te denken aan mijn Curaçaose overburen. Maar hoe minder ik over hun lot piekerde, des te meer interesseerde mij het geval wannéér ik erover nadacht.

Mijn gezin op Curaçao logeerde toen bij een schoonzuster van mijn vrouw. Daarom vermoedde ik, dat men daar vanwege de afgelegenheid niet op de hoogte was van Mina's ziekte. En overlijdensberichten over arme mensen kunnen soms de samenleving bereiken pas lang nádat deze lieden begraven zijn. Ik besloot een kennis te schrijven, die in de buurt van ons eigen huis woonde, om hij hem te informeren naar de toestand van Mina en Coco. Van hem kreeg ik het volgend verhaal te lezen:

„Vijf minuten voor Coco zijn huis bereikte, stierf zijn vrouw in het krankzinnigengesticht. Zij had de laatste weken veel gedronken en weinig gegeten, tot zij uiteindelijk maar amper voedsel tot zich nam, of kon nemen, vermoed ik, maar toch bleef doordrinken. Zij ijldte voortdurend over haar overleden vader en over haar man. Tenslotte werd zij overstuurd. Aan handen en voeten vastgebonden en een prop in de mond werd zij naar Monte Cristo overgebracht per ambulance. Daar weigerde zij in haar waanzin voedsel tot zich te nemen. DELIRIUM TREMENS. Zij stierf van uitputting en zwakte”.

Een twee maanden later was mijn tijd in het buitenland om. Ik bevond mij toen in Bogotá (Columbië) en vloog van daar naar Curaçao. Omstandigheden stelden mijn gezin niet in staat aanstonds ons eigen huis te betrekken. Niettegenstaande besloot ik nog diezelfde avond bij enkele buurtkennissen aan te kloppen, om even te laten weten dat ik terug was. Onderweg dacht ik terug aan Coco, die ik sinds onze laatste ontmoeting in Maracaibo niet meer gezien had en wie ik als nummer één op het bezoeklijstje had staan.

Toen ik de bekende kroeg naderde, dacht ik onwillekeurig aan vroeger, toen ik er de gewoonte van maakte in die kroeg te kijken wanneer ik er langs kwam, misschien onbewust-bekommerd dat Mina's levensgezel van de partij was. Thans hield ik stil voor de ingang. Ik keek naar binnen. Een groot aantal dronkemannen stonden of zaten er en praatten luidkeels. Impulsief ging ik na, welke van die klanten mij bekend voorkwamen, als was het, dat ik naar een bepaalde zocht. Zonder eigenlijk aan die ene te denken, werd ik aanstonds door zijn aanwezigheid verrast. Voor mijn geest portretteerde zich bliksemsnel de geschiedenis van Coco en Mina. Beklemmend voelde ik over heel mijn lichaam mijn haren te berge reizen en ervoer ik, dat de Noordoost passaat, die overdag de zonnewarmte koelde, toen vreselijk kil was.

Even nog bleef ik staan om hem gade te slaan. Alweer vermagerd stond hij daar in zijn met vuil bevlekte werkpak, recht op als een kaars, en lachte, een lach die ik niet aanstonds kon doorgronden. Coco lachte nogmaals. Hoofd tussen nek en rug balancerend bestelde hij:

„Een Witteeeeeeeee!”

NIEUWERE PUBLICATIES

Guillermo Rosario:

„30 di mei”, papiamentse gedichten rond het 30 mei gebeuren.

Opinion, een nieuw nummer van het onregelmatig verschijnend blad van de heer Rosario volkomen gewijd aan beschouwingen over het mei gebeuren.

Hubert Booi:

Muchila. De beminnelijke Bonairiaan Hubert Booi, hoofd van de Arubaanse afdeling van Cultuur en opvoeding, die al dertig jaar op Aruba woont en zich zeer voor het papiamentu beijvert heeft eindelijk besloten wat van het vele dat hij geschreven heeft waaronder ook vertellingen uit de Panshatantra in een mooi boekje bij elkaar te doen.

Van Aruba is ook een nieuw cultureel tijdschrift afkomstig, dat Feneta heet (Speld). Onder de naam van het gestencil-

de geheel in het papiamentu geschreven tijdschrift door o.a. de heer J. Sprott, staat: ta hinka.

Van *Edward A. De Jongh* verscheen enige tijd geleden *Morto di Enid La Cruz*, een zeer lezenswaardige, in het papiamentu geschreven Antilliaanse Roman.

Pierre Lauffer's Kuenta pa kaminda een bundel verhalen, die hij kort geleden uitgaf is nog steeds voorradig.

Voorradig is ook nog de bundel gedichten van de debuterende jonge Antilliaanse dichter *C.P. de Haseth: Drie dagen voor Eva*, door F.M. Arion in de Amigoe besproken.

We willen er ook de aandacht op vestigen dat *H. Habibe* van wie we in dit nummer een gedicht opnemen een tijd geleden een papiamentse bundel heeft gepubliceerd: *Aurora*, die zeer lezenswaard is. In de boekhandel is ook verkrijgbaar het literaire tijdschrift *Watapana* dat in Nederland onder redactie van genoemde heer Habibe verschijnt.

Leo Ferrier die een tijd geleden met de roman *Atman* debuteerde heeft onlangs bij de *Bezige* bij een tweede boek het licht doen zien: *El Sisilobo*.

Van *R. Dobru* met wie men elders in dit nummer een interview vindt, en die beloofd heeft in de toekomst aan *Ruku* mee te werken, bereikte ons *Wan monki fri*, een bundel autobiografische opstellen, die zeer prettig lezen.

De journaliste *Thea Doelwijt*, die geboren is uit Nederlandse en Surinaamse ouders is pas de novelle *Wajono* verschenen, het gevoelige verhaal van een Indiaan.

Vóór ons ligt tenslotte de zeer artistiek uitgegeven bundel gedichten *Tigri Fadon oen wiki*, die ondanks de *Sranang* titel hoofdzakelijk in het Nederlands geschreven gedichten bevat: Het is een warmbloedige bundel met regels als:

ik wil
niet meer praten
maar vechten.

Zeer nationalistisch. Surinaams nationalistisch bovendien.

Uit:

En wat nu?

Overgenomen uit Vrije Stem

Wij zullen op korte termijn een kleine buitenlandse dienst moeten oprichten. Wij mogen zeker verwachten dat Nederland bereid zal zijn op onze ambassades enige mensen te detacheren die de diplomatieke gang van zaken kennen, totdat wij deze zaken geheel zelfstandig kunnen behartigen. Op vele posten waarbij wij weinig of geen contact hebben zal Nederland ons wel willen vertegenwoordigen.

Een behoorlijke onafhankelijke rechtspraak is van primair belang. Hebben wij zelf voldoende rechters? Wij weten allen dat onze Surinaamse rechters uitermate kundig zijn en door hun positie ook geheel onafhankelijk recht spreken. Maar voorlopig hebben wij hen nog niet in voldoende aantal. Wij zullen ook hierin tijdelijk moeten worden geholpen. Ik kan hierop niet voldoende de nadruk leggen. Wordt de hand gelicht met de rechtspraak, dan is willekeur in het Bestuur niet te voorkomen. Wij zullen een eigen Surinaamse nationaliteit moeten krijgen.

Wie wordt Suriname en wie wordt Nederlander? Zullen wij zelf moeten kiezen of zal ons dat door de beide regeringen in onderling overleg worden voorgeschreven? Velen van ons mogen dan wel patriottische gevoelens hebben indien wij zelf de gewenste nationaliteit mogen kiezen zullen vele duizenden Surinamers de Nederlandse nationaliteit kiezen en in Nederland gaan of blijven wonen.

De praktijk wijst dat toch immers al uit? Hoeveel Surinamers leven reeds jaren in Nederland van een groot salaris en genieten daar van de goede sociale voorzieningen? En trachten dan van daar uit Suriname te regeren. En willen dan van daar uit deelnemen aan onze verkiezingen, zonder de consequenties van die uitslag te behoeven aanvaarden. Wat een vrijpostigheid!

Indien zij het zo goed met ons menen, laat hen dan terugkomen. Laat hen hier meehelpen ons land vooruit te brengen in plaats van het land dat hen gastvrijheid biedt en op welks kosten zij mogen studeren te beschimpen. Hier is hun plaats en niet op het Rembrandtplein.

Nederland zal zeker meehelpen om ons een eigen gezicht en een eigen nationaliteit te geven. Hun grote voordeel zal zijn dat zij niet langer in het voordeel van Surinamers behoeven te discrimineren. De Surinamers die dan Nederland willen binnenkomen zullen aan dezelfde voorwaarden moeten voldoen als de Nederlanders die zich hier willen vestigen of die hier op bezoek komen. Dit zal de toevloed van Surinamers doen afnemen. Nederland krijgt dan de gelegenheid om die landgenoten die zich misdragen of die geen eerzaam beroep uitoefenen uit te wijzen. Wij Surinamers zullen dan op gelijke wijze worden behandeld als de Belgen, Duitsers, Turken en Algerijnen. Dus geen voorkeursbehandeling meer! Neen, het zal geen probleem geven een plaats te krijgen bij de Verenigde Naties. Tijdens een van zijn bezoeken alhier, heeft Minister Luns eens gezegd: „Ik breng Suriname met de Marinierskapel voorop naar de V.N.” Sinds Taptoe Delft weten wij dat wij dit met een eigen Surinaamse kapel af kunnen!

De positie van het Staatshoofd zal een diepgaande studie vergen. Wordt dit — zoals in Duitsland, Italië en dergelijke, waar hij een niet politieke functie vervult, of wordt hij zoals in de Verenigde Staten — iemand met politieke macht?

Suriname zal een grondwet moeten krijgen en wij zullen vooraf moeten weten wat wij willen.

Gaan wij een republiek worden zonder bijzondere banden met Nederland of worden wij een personele Unie met het Huis van Oranje als verbindend element?

Wij gaan een voor ons land bijzonder belangrijke tijd tegemoet. De onafhankelijkheid is geen prerogatief van een enkele politieke partij. Wij zullen allen onafhankelijk worden, hoogstens verschilt de wijze waarop wij dit willen bereiken.

Kortom, laten wij goed weten wat wij willen en daar zonder privé winstbejag naar streven, opdat wij zo eensgezind mogelijk dit doel bereiken zonder de kans te lopen later spijtoptanten te worden.

Dr. J.D.V. Polanen.

30 Mei en 5 September

DOOR BOELI VAN LEEUWEN

De statenverkiezingen van 5 september zijn de politieke weergalm van de detonatie van 30 mei. Maar de oorzaken van 30 mei zijn op 5 september niet rechtlijnig in de politieke arena doorgetrokken: ze straalden uit over het hele spectrum.

Alleen hij die verantwoordelijkheid draagt kan, politiek gezien, schuldig zijn. Dat dus de regeringspartij door de kiezer ter verantwoording geroepen zou worden op 5 september lag in de lijn der verwachtingen. Maar de kiezer heeft ook de oppositiepartijen op een niet mis te verstane wijze afgestraft. Aangezien de oppositiepartijen niet in de regering zaten en tóch door de kiezer ter verantwoording zijn geroepen moeten wij nagaan welke emotie zich tussen 30 mei en 5 september in het onderbewustzijn van de kiezers kristalliseerden.

Daarom moet men, voor een analyse, de uitslag van de verkiezingen verder terug projecteren dan 30 mei om te begrijpen waarom de kiezer heeft gestemd zoals hij heeft gedaan.

Een vriend heeft voor mij de op- en neergang van de politieke partijen op Curaçao in bijgaande grafiek neergelegd. De volgende conclusies t.a.v. deze verkiezing wil ik puntsgewijs uit de grafiek voor U trekken. Los ingevoegd op blz. 16.

1. Er gaan drie lijnen naar omlaag: van de D.P., de N.V.P.-C.O.P., en van de U.R.A. (Ik laat de A.S.P. cum suis, uit piëteit verder in dit stuk buiten beschouwing).
2. Er gaat één lijn loodrecht omhoog: de Frente Obrero.

3. Uit het gezamenlijk stemmenverlies van drie bestaande partijen plus een grote groep jongeren is de Frente Obrero opgebouwd.
4. Als men de lijn van de D.P. ziet dan blijkt dat de piek, ontstaan tussen de jaren '63 en '67, volledig is afgekapt.
5. De lijn van de N.V.P. is, inplaats van naar omhoog te zwenken en een spiegelbeeld te vormen van de andere grote partij, verder naar beneden gegaan. De symmetrie van het beeld dat de grote partijen samen altijd vormden is hiermee verstoord.
6. De D.P. viel, maar viel na de „freak-overwinning” van '66 en '67, dus van een zekere hoogte. De N.V.P. viel, maar viel na een onlangs geleden nederlaag en dus in een ravijn.
7. In de opgaande lijn van de U.R.A. komt een scherpe knik naar omlaag.

Summa summarum: drie neergaande lijnen en één lijn loodrecht naar omhoog. Deze resultaten blijken uit de grafiek.

Nu rest nog te verklaren waarom de Frente Obrero in zijn opgang behalve de politiek verantwoordelijke regeringspartij ook de oppositiepartijen zulk een daverende klap heeft gegeven.

Laat mij derhalve partij voor partij bekijken en trachten te analyseren wat er is gebeurd.

1. De U.R.A.

De partij, opgericht door de lijstaanvoerder van de N.V.P. die zich daarna weer van de U.R.A. distancieerde, of vice versa,

In Ruku V (November):

Interview met gouverneur Mr. N. Debrot.

Werken van A. P. Nita.

begon als een partij van N.V.P.-jongeren.

De leiding kwam daarna in handen van een man die het prototype genoemd kan worden van een centrist: niet jong en niet oud, niet links en niet rechts, niet revolutionair maar ook niet conservatief, stond hij altijd te balanceren tussen de vurige, opstandige jongeren en zijn meer gematigde partijgenoten. Toen op een bepaald moment de jongeren naar zijn mening te zeer naar links wilden, heeft hij ze uit de partij gezet met een verklaring dat ze communisten en maoïsten waren. Met deze verklaring heeft hij de deur dichtgeslagen en van zijn beweeglijkste en intelligentste aanhangers vijanden gemaakt. Toen de Frente Obrero geboren werd, ging deze jongerengroep met pak en zak over. Het feit dat de U.R.A. in een later stadium zelf vakbondsleiders op de lijst plaatste, als bewijs van erkenning van 30 mei, heeft niet mogen baten.

Het heeft geen zin om een lamp van 20 watt aan te steken naast een lamp 100 watt. Hij wordt eenvoudig niet goed zichtbaar.

2. De N.V.P.

De tragiek van de N.V.P. is de zeer persoonlijke tragiek van zijn leider wijlen „doctor” Da Costa Gomez.

Deze charmante, charismatische man is de enige politieke vaderfiguur geweest op Curaçao. Toen hij niets te geven had bleef het volk hem trouw: de kiezers van Banda Abao, van Montagne en van Santa Maria hebben jaren met hem in de woestijn gezeten, onwankelbaar in hun trouw en genegenheid. De down-fall van de doctor begon op de dag dat hij de patio van het Bestuurskantoor op Scharloo binnenstapte.

Meer artist en romanticus dan politicus, meer staatsman dan dagelijkse bestuurder werd hij op afschuwelijke wijze geconfronteerd met de barre realiteit:

Aan de ene kant de niets ontziende wurgpolitiek van de centrale regering, aan de andere kant de onmogelijkheid om boven mensen te staan wanneer men tussen mensen zit. In deze moeilijke situatie werd hij geconfronteerd met een breuk in de partij in de vorm van de U.R.A. Daarop

TISSOT HORLOGES

in vele modellen
reeds vanaf **f 42.—**

automatische
waterproofmodellen
reeds vanaf **f 66.—**

NIEUW

het elektronische
horloge, waterproof
met kalender **f 118.—**

met internationale garantie

SPRITZER + FUHRMANN

Hofleverancier

ARUBA
BONAIRE
CURACAO
ST. MAARTEN
NEW YORK

Cijferstatistiek

	1962							1966							1969				
	D.P.	N.V.P./ C.O.P.	K.V.P.	Un Poco	P.R.P.	Totaal	D.P.	N.V.P./ C.O.P.	U.R.A.	P.R.P.	Totaal	D.P.	N.V.P./ C.O.P.	U.R.A.	P.R.P. A.S.P./ C.S.U.	Frente Obrero	Totaal		
3. Soto	64	556	21	15	4	660	156	572	37	14	779	139	381	56	5	356	937		
5. Dokterstuin	126	609	21	7	7	770	227	507	46	16	796	193	309	60	20	306	888		
8. Jandoret	252	455	46	9	20	782	455	376	27	18	876	374	254	69	12	310	1019		
11. Sta. Maria	177	587	26	1	17	808	390	512	38	16	956	356	401	58	17	346	1178		
13. Sta. Maria	151	400	21	9	21	602	376	345	37	11	769	322	250	61	16	315	964		
16. Buena Vista	229	416	26	4	22	697	406	369	28	40	843	325	249	56	12	355	997		
18. Buena Vista	247	331	30	11	21	640	515	296	48	57	916	415	197	55	23	434	1124		
19. Buena Vista	295	290	47	10	19	661	515	275	42	33	865	434	189	85	17	358	1083		
40. Sta. Rosa	120	532	18	9	17	696	325	463	22	24	834	249	322	50	12	378	1011		
43. Montanja	197	517	18	15	17	764	379	495	29	47	950	295	340	72	16	377	1100		
44. Montanja	173	547	15	8	23	766	407	396	12	19	834	285	272	38	11	348	954		

volgde de verpletterende nederlaag van 1966 en niet lang daarna stierf hij. De verhouding tussen Juancho Evertsz en de Doctor is altijd in hoge mate oedipaal geweest.

Maar de zoon die tegen zijn vader in opstand komt of hem verlaat, kan alleen maar in het huis van zijn vader terugkeren als hijo *pródigo*, als verloren zoon. Hij moet weer aanvaard worden en de vader zelf moet hem de mantel om de schouders slaan. En hiervoor is, door de dood van de doctor, geen tijd geweest, althans de legitieme opvolging is het kiezersvolk niet voldoende duidelijk geworden. Een groot deel van de wereld wordt nu eenmaal geregeerd door vaders, vaak zeer oude mannen met groot gezag: Ho Chi Ming, Mao Tse Tung, De Gaulle om maar een paar te noemen. Jonge mannen kunnen of door hen gezalfd worden en hun troon bestijgen of de vader-troon in elkaar slaan en hun eigen bouwen. Castro bijvoorbeeld heeft het laatste gedaan. Maar *tertium non datur*.

30 mei betekende voor de N.V.P.-ers, die *contre coeur* in '66 en '67 op de D.P. hebben gestemd een heractivering van hun schuldgevoel. Ze konden op 5 september niet terug, hun schuldgevoel sneed hun de pas af. En een groot aantal kiezers stemde symbolisch op de overleden leider door op zijn weduwe te stemmen.

Desalniettemin waar de Frente meer dan 300 stemmen per district haalde gebeurde dit vaak in een oude stronghold van de N.V.P.: Soto, Dokterstuin, Santa Maria, in twee districten, Buena Vista, in drie districten, Santa Rosa, Montagne in twee districten. Er was voor zeer velen emotioneel geen weg terug.

(Zie de cijferstatistiek op blz. 17).

3. *De D.P.*

Toen de D.P. in 1966 en 1967 als immorele beloning van een genadeloze wurgpolitiek een verpletterende overwinning haalde op de N.V.P. lag 30 mei daarin besloten. *Ta trinta mil hende a vota riba nos Jack!* Daarbij vergetend dat duizenden met tegenzin en schuldgevoel hun biljet in de bus lieten glijden. Deze overwinning heeft rechtstreeks geleid tot de ergste zonde in de politiek:

Een arrogantie, een hubris, die ziende blind en horende doof maakte. De partij-kortsluitingen: tussen de partij en intellectuelen, tussen de partij en arbeiders,

verstarde, aan alle kanten ontstonden tussen de partij en vrijwel alle jongeren. De stem van het volk werd niet meer gehoord, de polsslag niet meer gevoeld. De D.P. versteende in overmoed. Verbijsterende fouten in de benoemingspolitiek en het sociale beleid werden met een nonchalante achteloosheid gemaakt. De grenzen van de macht, deze grenzen die de politicus moet bewaken als zijn kostbaarste bezit, verwaagden en werden tenslotte onzichtbaar.

4. *Frente Obrero*

En tenslotte: *the star of the show*. Een fenomeen op politiek gebied. Een aantal arbeiders, die in het begin moeite hadden om hun lijst vol te tekenen, zonder programma, zonder organisatie, zonder een kantoor, wisten in een paar maanden tijd drie zetels in de wacht te slepen. Ik heb vóór de verkiezingen vele voorspellingen gehoord, maar geen één die drie zetels aan de Frente gaf. Iedereen wees naar vroegere pogingen van de Radicals en van Guillermo Rosario die nooit van de grond waren gekomen. Maar men vergat één ding: 30 mei. En 30 mei was een gebeurtenis van een dergelijke natuurlijke kracht, dat alle bestaande partijen daardoor geraakt werden tot in hun fundamenten, terwijl de Frente een enorm sterk bindmiddel kreeg.

In de statenverkiezingen van 5 september 1969 behaalde geen enkele partij winst, behalve de Frente. Als een komeet loodrecht omhoog geschoten bleef de Frente hoog hangen in het politieke firmament.

Voor het eerst in de geschiedenis van Curaçao verklaarden duizenden arbeiders zich solidair met elkaar inplaats van met een bestaande politieke partij.

Voor het politieke leven op ons eiland zal dit verstrekkende gevolgen hebben.

AANMANING

Met klem verzoeken wij al onze Ruku-abonnees, die dat nog niet gedaan hebben het abonnementsgeld voor dit jaar dat f 8,— bedraagt te willen voldoen. Per giro op het nummer: 375586; op de Hollandsche Bank Unie N.V. of de Maduro en Curiel's bank, vóór het verschijnen van het volgende nummer van Ruku daar wij anders de toezending van ons blad aan deze abonnees zullen moeten staken. Het abonnement op Ruku voor 1970 (twaalf nummers) bedraagt voor de Antillen f 18,— Ant. Crt.

BERICHT UIT HOGERE SFEREN

aan de bevolking, zeggende dat de dichters komen overnemen.

F.M. ARION

Laat

Dat de dichters zich voortaan uitspreken
Over zaken van staatsbelang
En dat er geen beslissingen meer ontstaan
Zonder dichters.

Roep alle dichters bijeen.

Niet in dichterlijke congressen, maar in Genève
Bij de eeuwige vredesonderhandelingen
Die niet op gang komen.
In de wereldraden der kerken.
In de nato, in de unesco, in de uno.
Overall waar gesproken wordt of gevochten
In alle verenigingen
Zullen er een of meer dichters aanwezig zijn.

Een beslissing genomen zonder een dichter
Zonder de handtekening van een dichter
Zal een besluit van heden af van geen waarde meer zijn.
Volgende dichtersgeneraties
Zullen zich bekommeren om vorm.

Hedendaagse dichters moeten spreken als nooit tevoren
Moeten harder zeggen ja en neen
En er zal verboden worden dat er ondichterlijk gesproken
Wordt.

Dichters gaan de plaatsen innemen van politici
En economen.
Dichters zullen voortaan de statistieken met de waarheid
In verband brengen
Zoals de politici ten onrechte het dichterwoord censureren.
Na beraad zullen de dichters de statistieken al of niet
Prijsgeven.
Er zal geoordeeld worden naar creativiteit en menselijkheid
met enig voorkeur voor zwart.
Wij zullen uit uw domme kinderhanden de wereldbollen overnemen
opdat gij niet meer overreden wordt
als kinderen met de speelbal in uw hand
Speelzieken die gij zijt.

Gij burgers hebt er niets van terecht gebracht
En gij zult er ook niets van terecht brengen
En het project van de wereld wordt u voortaan
Voorgoed ontnomen. Luister:
Voortaan hebt gij de dichter maar te volgen.
Op straffe van een totale debacle!

In het laatst verschenen werk van de Surinaamse dichter R. Dobru „Wan monki fri' (Een stukje gratis) in de tweede alinea van hoofdstuk vijf staat het volgende stukje dat het begin geeft van deze jonge dichter, die al meer dan vijf bundels, gedichten, schetsen en verhalen op zijn naam heeft staan:

„De eerste schok kreeg ik in de laatste klas van de Algemene Middelbare School. Mei 1955. Mijn leraar Nederlands komt in de klas. Hij had ons net het skanderen van gedichten geleerd en wij hadden zelf enkele rijmpjes gemaakt om te laten zien dat wij in staat waren met rijm en maat te werken. Ik hoor hem nog zo. Een skeptikus. Een sarkast eerste klas. De vraag was wie van ons ooit een gedicht in het Sranang-tongo had gelezen. Wie zou er één kunnen schrijven. En de toon was van: kan dat wel in jullie markttaalje?” (Menige Antilliaan, die op Curaçao op de H.B.S. is geweest, zal zich in de persoon van een leraar Engels Strooy, een dergelijke sarkast eerste klas duidelijk kunnen voorstellen.) Dobru vervolgt op de volgende bladzijde zijn ont-hullend verhaal:

„Ik aanvaardde dus de uitdaging van de leraar. Zo zag ik het, als een uitdaging. Ik moest iets bewijzen. Zelf. Mijn nationalistische snaar was aangeslagen.

Zo debuteerde R. Dobru, pseudoniem voor R. Ravales: In woede. En zo is hij nog gebleven (een angry young men noemt hem op de omslag van een van zijn boeken) woedend hamerend op kolonialisme, kapitalisme en zich volledig inzetend voor dat zeer moeilijk te omschrijven typisch iets dat het Surinaams nationalisme heet. In vijftien jaar tijds wellicht Suriname's meest vooraanstaande dichter en de stuwende kracht achter de Surinaamse schrijversgroep Moetete (Indiaans voor rugzak) dat een tijdschrift van dezelfde naam uitgeeft, dat al tweemaal verschenen is met werken van schrijvers en dichters als de op de Antillen niet onbekende Shrinivasi, de journaliste Thea Doelwijt, die 'nog pas gisteren' een zeer gevoelige novelle over een indiaan Wajono heeft doen verschijnen en Jozef Slagveer o.a., die ook 'nog pas gisteren' een bundel politieke gedichten het licht heeft doen zien.

In de maand augustus verbleef Dobru op Curaçao, op weg naar Suriname van Holland, contact zoekend met leden van de jongste politieke partij Frente di Obrero i liberacion 30 di mei. Hij is zelf ook secretaris van de Partij Nationalistische Republiek, waarvan de vermaarde Eddy Bruma voorzitter is, en nummer twee op

Interview met R. Dobru

De volgende dag kwam ik met twee gedichten. En hij vond ze goed. Gek, reeds mijn eerste gedicht ging over de armoede. Pina heette het. De leraar is mij ook na school blijven aansporen om door te gaan met schrijven. Hij was het ook die mij genoeg dekati gaf om mee te dingen naar de prijs van het Cultureel Centrum Suriname in 1957. Ik won de eerste prijs met „Fedi Graboe”. Maar toen in 1957 was het bewijs onweerspreekbaar geleverd, dat in het Sranang-tongo diepere gedachten en gevoelens in poezie konden worden gegoten. Trotji van de dichter Trefossa was verschenen. Dat was het begin van de Surinaamse literatuur”.

de lijst van P.N.R. (Naar het Curaçaose voorbeeld heeft de P.N.R. ook in Suriname een furoremakende en in ieder geval bij talrijke vakbonden woede veroorzakende Front van Arbeiders op de been gebracht voor de aanstaande verkiezingen in Suriname).

Met woeste stem droeg Dobru enkele alleraardigste gedichten voor, die een ondertoon van integere verontwaardiging over de Surinaamse armoede bezitten, thuis bij Frenteman en Che Guevara bewonderende Jan Smeulders. In de krant was bekend gemaakt dat hij in de J.P.F. zou spreken maar toen wij er die avond heentogen om weer naar hem te luisteren — hij zou dit

keer de politieke situatie in Suriname uit de doeken doen — wachtte ons en anderen een teleurstelling. Men weigerde Dobru toegang tot dit Surinaams sanctuarium op de Antillen. Voorzitter oogarts Dr Lashley, die naar gezegd werd die avond, „anders nooit in de club kwam”, was na een bericht in de krant, dat zei dat de lezing niet doorging, dat het bestuur van J.P.F. zich van Dobru distancieerde, maar dat belangstellenden wel konden komen om de dichter persoonlijk te spreken, in levende lijve gekomen om de dichter niet alleen te verbieden in de club in communicatie te treden met eventuele bezoekers *maar om hem zelfs de toegang tot zijn sanctuarium te ontzeggen*. Dobru natuurlijk provocerend vragen of hij de bezoekers ook niets in het oor mocht fluisteren; het lid dat Dobru geïntroduceerd heeft woedend over wat hij flagrante ongastvrijheid noemde en de heer Lashley aan Ruku: Er is niets bijzonders aan de hand: Politiek wordt principieel uit de club geweerd. En Dobru later aan ons: De Lashley's behoren tot de oude burgerlijke conservatieve families van Suriname. En wij, wie sedert voorgoed een licht is opgegaan (de heer Lashley is lange tijd voorzitter van het C.C.C. geweest en zit nog steeds in het bestuur van dit euvel): Aha, Aha met een glimlach voor de heuse politiewagen voor het clubgebouw die de comedie nog kwam vergroten. Men had de man toch kunnen laten spreken met de afspraak, dat hij het niet uitdrukkelijk over politiek zou hebben maar meer over zijn literair werk? Wij zijn toch allemaal (fatsoenlijke) mensen onderling en volwassen mensen ook nog? Wij kunnen de een of andere moeilijkheid toch rustig oplossen zonder elkaar publiekelijk af te vallen *en zonder er de politie bij te halen?*

Vóór dit alles hadden wij met Dobru een diep gesprek. Hij was eerder op Curaçao geweest en had toen wel in de J.P.F. gesproken, maar we konden er toen niet bijzijn.. Zijn geëngageerdheid was ons uit gedichten die hij in Vito gepubliceerd had gebleken. Het ging ons, die op dat moment dus nog nauwelijks iets van zijn werk kenden, de richting van dit engagement snel want we hadden bovendien weinig tijd, maar vooral zo duidelijk mogelijk te bepalen. Achteraf is dit engagement waarvan wij vermoedden, dat het wel in het communisme zou uitlopen, juist volkomen het tegendeel gebleken, want het nationalisme

van Dobru en anderen in en rond de P.N.R., dat door E. Bruma op een congres van de culturele vereniging Wie Egi Sani in 1957 scherp is gedefinieerd, is duidelijk anti-communistisch omdat het op zeer individualistische basis is geschoeid, hetgeen Ruku welkom is. (Juist het gebrek aan een duidelijke socialistische ideologie, vooral in verband met de Surinaamse boeren, is Dobru door Surinaamse jongeren in Nederland onlangs nog in een open brief in Vrije Stem, zeer heftig verweten.) Dobru die ook met de Amigoe een (geheel andere) interview heeft gehad, heeft tijdens zijn verblijf hier enkele gedichten gemaakt, naar aanleiding van de gebeurtenissen op 30 mei j.l. op Curaçao.

Dobru: In 1963 ben ik uit overheidsdienst ontslagen en voor een maand gevangen gezet: vier maanden voorwaardelijk daarbij met een proeftijd van drie jaar. Ik was toen administratief ambtenaar bij het ministerie van financiën: Ik zat toen ook op de rechtsschool.

Ruku: Waarom?

Dobru: We hadden met een groep een communiqué uitgegeven waarin wij waarschuwend tegen de ondemocratische praktijken van het regime. Het graaien in 's lands kas was al begonnen. We wezen er op dat het volk de macht best eens van de politici zou kunnen terugwinnen. Onze waarschuwing werd geïnterpreteerd als een stemming kweken tegen het regime.

Ruku: Was de rechter een Nederlander?

Dobru: Ja.

Ruku: Heeft Suriname eigen rechters?

Dobru: Ja, vier of vijf. De directeur van de Rechtsschool Mr. Z. Carpentier Elting kwam na onze veroordeling nog met het voorstel ons toegang tot de rechtsschool te verbieden. Hetgeen door de Raad van Toezicht, waarin enkele progressieve lieden zaten, is afgeketst.

Ruku: Wat deed je na je veroordeling?

Dobru: Ik werd beroepsschrijver: ik moest het wel. En zo kwam ik eigenlijk te publiceren achter elkaar, drie bundels gedichten en vijf bundels verhalen. Ik verkocht ze huis aan huis, straat aan straat. Ik heb evenwel ook voor Vrije Stem geschreven; zij waren de enigen die mij in dienst durfden te nemen nadat ik uit gouvernementdienst was geraakt.

Ruku: Ben je eerder in Nederland geweest?

Dobru: Ja, in 1967, toen heb ik de conferentie van Olas (Organización latina Americana de Solidaridad) bezocht.

Ruku: Waar?

Dobru: In Cuba.

Ruku: Hoe kwam je dan in Nederland?

Dobru: We moesten via Praag. De enige weg om naar Cuba te gaan.

Ruku: Is de Olas een soort O.A.S.?

Dobru: De O.A.S. wordt beheerst door de Yankees, met zetel in Washington enz. De Olas wordt werkelijk gevormd door revolutionaire landen: de communistische partij van Chile, de communistische partij van Venezuela enz.

Ruku: Waar ging het om op die conferentie in Havana?

Dobru: Om de formulering van de strijd in Latijns Amerika tegen het kolonialisme en het imperialisme.

Ruku: Wat precies?

Dobru: Dat de Armada de hoogste vorm van strijd is.

Ruku: Bedoel je dat er legers georganiseerd worden enz.?

Dobru: Neen, guerilla.

Ruku: Beschouw je geweld het enige middel voor 'bevrijding'?

Dobru: Niet het enige. Ieder voor zijn land moet uitmaken wat het beste is, maar de guerilla is het hoogste.

Ruku: Zijn jullie het zonder meer eens met Cuba?

Dobru: Wanneer je dat vraagt moet ik antwoorden naar wat ik gezien heb in Cuba, nietwaar. En alhoewel ieder land voor zich zijn oplossingen zal moeten vinden, heeft wat ik in Cuba gezien heb, toch wel indruk op mij gemaakt. Het heeft indruk gemaakt op mij hoezeer door volk en leiders opgeofferd wordt; hoezeer gewerkt wordt en dat er geen uitbuiting is.

Ruku: Hebt je critiek op Cuba? Zo ja, welke?

Dobru: Zoals ik zei, iedereen moet in eigen land uitmaken wat hij doet. De Surinaamse revolutionair moet het dus zelf bepalen. Maar critiek op Cuba zou betekenen, dat ik critiek heb op de manier waarop ze het daar doen. Maar ze doen het goed. Critiek op ze zou ik niet hebben.

Ruku: Wat ten aanzien van de persvrijheid?

Dobru: Dat is een punt waarop de westerse propaganda gericht is, weet je.

Ruku: Maar voor jezelf als schrijver en dichter moet dat toch wel wat betekenen?

Dobru: Ik ben niet voor censuur op de persvrijheid, maar het individu moet ondergeschikt zijn aan de belangen van de gemeenschap. Wanneer je tegen het kolonialisme vecht, kan het best zijn, dat je doelbewust oogkleppen op moet hebben. Je moet je richten tegen mensen, die beïnvloed door het kolonialisme menen, dat ze bepaalde vrijheden moeten hebben. Niemand die revolutionair is, heeft bezwaar tegen de dictatuur van het geheel, maar allemaal zijn we tegen de dictatuur van een minderheid of van één persoon.

Ruku: Op die manier verval je in dezelfde fout, die de ouderen maakten: Iedere gevestigde orde beweert van zichzelf dat hij goed is.

Daarom zijn wij juist voor de persvrijheid in het algemeen, onder welke regime dan ook. We beschouwen de vrijheid als een voortdurende mogelijkheid tot correctie op welke staatsvorm dan ook.

Dobru: Binnen het nationalisme is er plaats voor vrijheid, maar zodra die vrijheid zich keert tegen de staat, moet ze bedwongen worden. De vrijheid wordt dan staatsvijand en zelfs de democratische landen doen dat niet.

Ruku: Alleen Amerika niet!

Dobru: Zodra ze zich door die vrijheid bedreigd voelen gaan ze er wel sancties tegen treffen.

Maar nu je het over vrijheid hebt. De Cubaan bijvoorbeeld is van instelling zo: Hij heeft op alles critiek. Fidel verwerkt de critiek van de Cubaan in zijn redevoeringen. Hij komt ergens en men vertelt hem hoe slecht de wegen zijn. Dan laat hij zien, dat er wel geld voor verbeteren van die wegen was, maar dat hij het geld heeft gestopt via de minister van huisvesting, in huizen voor het volk. Die hij kan tonen. Hij is voortdurend in dialoog met de massa. We moeten dus proberen om vrij te zijn binnen een algemeen belang. Maar niet vrij tegen een gemeenschap. En dat beoogt het kapitalisme, vrij te zijn buiten een gemeenschap. Dat is geen vrijheid.

Ruku: Dat is wel vrijheid (lachend). Wat denk je van Fanon „The wretched of the earth”?

Dobru: Jammer dat hij dood is. Hij heeft de revolutie verwoord van de volkeren.

Ruku: Fanon neemt eigenlijk aan, dat de antikolonialistische revolutie nauwelijks zonder geweld kan verlopen.

Wat zijn je gedachten hierover?

Dobru: Je kunt de weg van geweld vermijden, maar die wordt gewoon aan je verkocht tenslotte. Met de stembus kun je het niet doen. Er is namelijk de Amerikaanse macht, die altijd, zeker in een land als Suriname, waar ze de bauxiet voor hun vliegtuigen nodig hebben, op de een of andere manier saboteert.

Ruku: Gelooft je dat je toch die weg moet proberen?

Dobru: Ja. Als het geweld wil komen, dringt het zich toch op te zijner tijd.

Ruku: Het geweld heeft natuurlijk het nadeel dat het een land ook volledig verwoest.

Dobru: Ja, als je de gapingen in Willemstad ziet.....

Maar wie genoot van die economie?! Maar honderd mensen. De economie was een kleine troep mensen!

Ruku: Heb je er iets tegen dat men je communist noemt?

Dobru: Het kan me niet schelen neen, maar aan ingewijden wil ik het een en ander wel uitleggen.

Ik bedoel: Het marxisme staat niet aan het begin van mijn denken. Aan het begin van mijn denken staat de natie. Staat het weghalen van het kolonialisme voor het nationalisme. Daarom kreeg ik het in Nederland ook aan de stok met de Marxistisch-Leninistische studenten die maar vragen, wat voor oplossing heb je daarvoor en daarvoor, dingen die zich allemaal over tien jaar en zo eventueel kunnen voordoen. Maar ik maak mij daar geen zorgen over. (En hij kijkt ons bijna uitdagend aan). Waarom moet het socialisme de sleutel tot onze oplossing zijn? En zaligmakend zijn. Je leert zeker van het socialisme een heleboel. De oplossingen zullen wel overeenkomen, maar je laat je niets voorschrijven. We frusteren ons door dogma's over te nemen uit andere landen. Fanon, Che, Mao, zijn theoretici van naam uit derde landen waar we grotere overeenkomst mee hebben dan met het marxisme-lenisme. Maar in ieder geval: Waarom moet ik eerst Marx lezen om te weten dat de een de ander niet moet uitbuiten?

Ruku: Inderdaad. Inderdaad.

Mijn antwoord

Vanuit mijn rimpelende herfst
verspreid ik mijn takken
over je golvende brauwen:
wat proberen die spartelende ogen
te kerven in mijn bloed?

tussen je lippen zit een zomer
waarin ik tegen bloemen sta te praten
van hoe het niet en hoe het wèl moet

maar ik, ik ben sinds lang al uitgebrand,
gebrandmerkt door de netels van mijn lente
en in mijn wereld is er maar één.....

uit mijn achterraam
zie ik een tijd,
gebouwd uit geraamten van profeten:
een macabere kaleidoskoop van dolken en pistolen
ach kom,
mijn winterkleren!

Henry Habibe

ROYAL
CROWN
COLA

ROYAL
CROWN
COLA

EMBOTEYA DEN BOTTER DI 10 oz. (0.296 1)

PA E FABRICA MAS BIEW DI ANTIYAS

BRITANIA INC. TEL.: 12378 - 12678

FATUM
DE NEDERLANDEN

voor alle ZEKERheid

KWESTIE VAN STAATSKUNDE

(*Vervolg van pag. 4*)

van de gescheidenheid van de rechterlijke macht van de andere twee staatsrechtelijke machten, de wetgevende en de uitvoerende, door haar wezensvreemdheid, met haar rechtspraak niet bijdraagt tot de groei en ontplooiing van deze maatschappij. Het zij met alle verschuldigde eerbied voor de rechters en de rechterlijke macht, (het valt ons moeilijk te spreken van ónze rechters en rechterlijke macht hier) opgemerkt, dat zij zeker niet het wezenlijke belang van de historische gebeurtenissen op de Antillen van dit moment volledig beseffen. Ook onze advocaten wekken bij ons overigens de indruk niet tenvolle de reikwijdte van de gebeurtenissen, die in onze samenleving plaats vinden in te zien. De vereniging van advocaten, die hier op de Antillen ook aanwezig schijnt te zijn, heeft op verbluffende wijze in onze woelige laatste maanden van haar afwezigheid, let wel, afwezigheid getuigd. Door deze afwezigheid draagt ze er toe bij de indruk te vestigen dat het met het Antilliaans recht dik in orde is. En dat degenen die in de plaatselijke kranten ingezonden stukken schrijven, die niet anders doen dan hun bezorgdheid voor ons recht, voorlopig het hoogste goed in onze maatschappij, tot uiting brengen) slechts onzin baren volgens de nogal onrespectvolle bewering van een hooggeplaatst lid van het openbare ministerie. Toch hebben de schrijvers van ingezonden stukken al zijn ze niet in het recht gedoctoreerd meer gelijk dan de zwijgende, min of meer bange advocaten — bang wellicht om uitgezet te worden? — en geprikkelde leden van het openbare ministerie en geprikkeldheid ten aanzien van de vrije meningsuiting duidt meestal op wankelde stellingen. Zij zijn in ieder geval bezorgd, de ingezonden stukken schrijvers, wat de zwijgende advocaten en het geprikkelde openbare ministerie blijkbaar niet zijn en hun bezorgdheid is terecht. Niemand kan immers ontkennen, dat de bizarre situatie dat twee mensen, die op reglementaire wijze voor onze hoogste wetgevende orgaan, de Staten, zijn gekozen, gevangen blijven, zich in het koninkrijk der Nederlanden nog nooit heeft voorgedaan. Op een van hen hebben tien duizend mensen hun stem uitgebracht en toch blijft deze man maar in de gevangenis zuchten alsof er geen vuiltje aan de

lucht was. Noch de advocaten, noch de rechterlijke macht in haar geheel heeft doen blijken, dat ze wegweet met dit unicum, dat ongetwijfeld in geen enkele wetboek en zeker niet dat der Romeinen voorkomt. Men tracht te zwijgen:

Men legt de uitslag van de verkiezingen eenvoudig naast zich neer om te doen voorkomen dat hier alleen maar het strafrecht in het geding is, alsof de Antillen alleen maar uit strafrecht bestonden. Er is hier evenwel en dat kan niemand van de Willem de Zwijgenden ontkennen, een staatsrechtelijke kwestie van de eerste orde in het geding waarvan de belangrijkheid de Antillen zelfs ontstijgen, die dan ook om een oplossing vraagt, waarbij strafrecht en staatsrecht gecombineerd zullen moeten worden. De vraag is nu of onze rechterlijke macht, die voor het grootste deel uit uitheemse rechters bestaat, dit zal kunnen aanvoelen. Zij zouden de Antillen en de rechtswetenschap in het algemeen misschien zelfs ook, en zeker de democratie, een dienst bewijzen als zij dat konden en in aanmerking komen voor een Antilliaanse ridderorde omdat zij ons land op de juiste wijze zouden hebben gediend. Maar het kan helaas niet van hun verwacht worden. Men kan van onze rechters omdat zij recht hebben gestudeerd verwachten dat zij het recht toepassen zoals het in de boeken staat, men kan niet van hun eisen, omdat het geen Antillianen zijn, dat zij het Antilliaanse recht door nieuwe, oorspronkelijke inzichten, verder brengen, dat zij verder gaan dan de wetboeken die zij uit Nederland kennen, en nieuw recht scheppen, dat deze gemeenschap dat groeiende is, uit haar groeistuipen en impasses moet helpen.

* * *

De wil van het volk, prevaleert, er kan hierover geen enkele twijfel bestaan, want anders hebben we te maken met een dictatuur van de rechterlijke macht, boven laatstgenoemde macht. Het is het volk, dat de rechterlijke macht schept om voor hem het recht te scheppen.

De leden van de rechterlijke macht staan in dienst van het volk en van niemand anders. Het is daarom kleinerend en koloniaal deze wil van het volk naast zich neer te leggen of er zelfs maar met onvoldoende

eerbied over te spreken. Het is kleinerend en koloniaal om wanneer het volk even duidelijk heeft gesproken als in het geval van Papa Godett, van de rechterlijke macht uit op te merken, dat zijn geval als alle andere gevallen behandeld zal worden. Gewoon. Zijn geval is het meest ongewoonste dat zich in de Antilliaanse geschiedenis heeft voorgedaan. En laat niemand zich voor de gek houden: Alleen maar de helft aan handtekeningen, dat zijn vijfduizend handtekeningen, zou in het geval van Godett in Nederland, een grotere voortvarendheid bij de rechterlijke macht te weeg hebben gebracht, dan hier nu met tien duizend stemmen het geval is. Welk spel speelt deze gemeenschap met zichzelf als zij het stemrecht erkent, en zegt hoog te achten en tienduizend stemmen naast zich neer legt? Want wanneer zij tienduizend stemmen naast zich neerlegt, kan ze er ook twintigduizend en vijftigduizend naast zich neerleggen. Dit is dan recht in het luchtledige, recht waar het volk niet meer achter staat. En dat is het recht van het volk, het recht niet meer achter een bepaald recht te staan. Door het volk wordt het recht gemaakt, en niet door de rechterlijke macht. Niemand moet trachten de rechter de beïnvloeden bij zijn gewone rechtspraak, dat is een goede regel en het tegenovergestelde is terecht zelfs strafbaar, maar we hebben hier niet met gewone rechtspraak te maken, maar met een wezenlijk punt in het Antilliaanse staatsrecht, dat volgens ons prevaleert boven het punt van strafrecht waar het hier in schijn omgaat en de beslissing of Papa Godett moet worden vrijgelaten of niet achten wij niet te vallen onder de competentie van de rechter, noch de rechter commissaris, in eerste aanleg, in hoger beroep enz, tot het hof van cassatie, maar rechtsstreeks bij het volk in wiens naam deze organen rechtspreken.

* * *

Het principe dat aan de vrijlating van Papa Godett ten grondslag moet liggen, laat zich duidelijk zien en is tegelijk de oplossing uit de impasse waarmee we door het conflict van strafrecht en staatsrecht zitten:

Een gevangene, die voor een zetel in de staten wordt gekozen, verkrijgt hierdoor automatisch zijn vrijheid. Pilatus wist het

al: Toen het volk om de vrijlating van Barabbas riep, liet hij Barabbas onmiddellijk vrij. Iets anders staat ons niet te doen en het zou bovendien van grote schijnheiligheid getuigen als we Godett onder dezelfde noemer als Barabbas brachten. Nietwaar, reeds alvorens Papa Godett tot Statenlid gekozen was, was hij niet een doodgewoon individu, maar als vakbondsleder iemand die uit naam van meer mensen sprak en wiens dertig mei daden, wat ze ook mogen zijn, in dat licht beschouwd moeten worden. En zou de gouverneur — er is hier merkwaardig genoeg wel sprake van een gouverneur, maar deze schijnt evenwel in Godett duidelijk niet zoals Pilatus in Barabbas een booswicht te zien, anders zou hij toch niet zo'n grote foto van hem en Godett, met anderen, hebben laten publiceren, doch, als Pilatus zijn handen in onschuld hebben gewassen. Ook de koningin, wiens vertegenwoordiger de gouverneur nog steeds is, schijnt dus duidelijk op de hand van Godett te zijn. En de koningin is de meest hoge vertegenwoordiging van het volk.

Beledigend voor het volk is daarom de uitlating van gevangeniswege dat zelfs de gouverneur aan Nita, de derde man van Frente di Obrero, geen toestemming zou kunnen geven om onder vier ogen, dwz zonder bewaker met Papa Godett, de vertegenwoordiger niet van vijfduizend mensen maar van tienduizend, over politieke zaken te spreken.

Op een ontstellend domme manier wordt hier gedaan alsof het strafrecht iets op zich zelf staand is en met staatsrecht niets te maken heeft. Maar dat heeft het wel.

Men kan niet uit de angst een fout te maken, zogenaamd een precedent te scheppen, de schijnbaar gemakkelijkste oplossing kiezen, de meest domste, en weigeren in te zien, dat het hoogste goed dat wij bezitten, het stemrecht, hier in brandend gevaar is geraakt. Vijfduizend mensen, ongeveer de kiesdeler, moeten voldoende geacht worden Godett uit de gevangenis te stemmen, en hij heeft er tienduizend gekregen. De koningin heeft niets anders te doen dan het bevel van zijn vrijlating tekenen.

* * *

Voor de angstigen, degenen die vrezen dat bij een dergelijke gang van zaken, de mogelijkheid opengelaten wordt dat een willekeurige gevangene, een werkelijke boos-

wicht, in de Staten komt, willen we opmerken, dat we ons hertegen voldoende kunnen beschermen, door in de kieswet te doen opnemen dat iemand die gerechtelijk vervolgd wordt niet op een verkiezingslijst kan voorkomen. Het gaat er niet om de man wanneer hij gekozen is, het uitoefenen van zijn politieke plichten, het mee te werken aan de rust en de welvaart in zijn land te beletten, het gaat er om hem te verhinderen passief aan de verkiezingen mee te doen als hij geen achtenswaardige burger is. Het feit, dat Papa Godett, al was hij in de gevangenis, aan de verkiezingen heeft meegedaan, maakt van hem automatisch een achtenswaardige burger. Onschuldig! Het recht staat voor een fait accompli, de gerechtelijke vervolging moet onmiddellijk gestaakt worden omdat Papa Godett niet meer onder de competentie van de rechterlijke macht valt. En het is juist dat men de tien duizend stemmen verdeelt, in tweeën verdeelt, en zowel Papa Godett en Stanley Brown op vrije voeten stelt. De veroordelingen van Brown moeten alleen al omdat hij tot de verkiezingen is toegelaten in onze redenering, die volgens ons volkomen juist is, nietig verklaard worden. **Het is immers op zichzelf wel typerend, dat Brown op 28 september werd vrijgelaten, terwijl hij volgens het over hem gevelde vonnis langer had moeten zitten, wat niet anders dan verband kan houden met het feit, dat de eerste samenkomst van de nieuwgekozen statenleden op 29 september is gesteld. Men heeft hier dus duidelijk nattigheid gevoeld. Vochtige natigheid. Zeer vochtige.**

* * *

Degene, die denkt straffeloos aan het staatsrecht te komen, lokt automatisch geweld uit omdat geweld en recht elkaars tegenpolen zijn.

We hebben het bij Wescar gezien. Ook hier werd het recht: Het recht van de werknemer om met de werkgever over zijn loon te onderhandelen, veronachtzaamd en zelfs met de voeten getreden, zoals daarna weer bij de onderneming de mijnmaatschappij, leidend in het eerste geval tot de brand van Willemstad, in het tweede geval goddank nog slechts tot de komst van de heer Beetstra. Wanneer men evenwel aan het staatsrecht komt, dat wij die nog steeds

de democratische volksvertegenwoordiging het meest op prijs stellen, onze hoogste maatschappelijke instantie achten, kan het gevaar van geweld dat de staat bedreigt ontzettend groot zijn. En laat men zeggen dat we hiermee bezig zijn op te ruien, we bedoelen het als een diepe waarschuwing, want tienduizend mensen is een niet te onderschatten aantal. Welnu, van rechtswege hoort Papa Godett op vrije voeten gesteld te worden en het bevel hier toe moet gegeven worden door de koningin en door onze gouverneur worden bekend gemaakt. De koningin is staatsrechterlijk de hoogste vertegenwoordiging van ons volk. Zij moet geacht worden te maken over onze kieswet. Het een en ander doet ons inzien, dat de Antillen een president nodig hebben — dus automatisch een republiek worden — die door het volk gekozen wordt en aan wie ruime staatsrechtelijke bevoegdheden worden gegeven. Opdat er duidelijker dan nu het geval is, maar de duidelijkheid is er, wanneer er tussen het staatsrecht en andere ondergeschikte delen van het recht conflicten optreden, iemand de verantwoordelijkheden voor de oplossing ervan op zich kan nemen.

En men kan er haast van overtuigd zijn, dat deze conflicten in de toekomst zullen optreden, ten eerste omdat de Antillen als rechtstaat nog niet volledig gevormd zijn en ten tweede omdat het zeker niet gezegd is dat zij zich volkomen langs de lijn van Nederland zullen vormen compleet met tachtigjarige oorlog, inlijving bij Frankrijk, van Hogendorp enz. maar volgens een eigen lijn, een volkomen eigen, tropische identiteit.

Mocht Papa Godett veroordeeld worden, dan moet er ter vermindering van geweld en onwille van het respect dat wij aan de in ons staatsrecht vervatte kieswet verplicht zijn, nieuwe verkiezingen komen, met het recht dus van Frente di Obrero een volkomen nieuwe lijst in te dienen en hetzelfde voor de andere partijen. Onmiddellijke vrijlating van Papa Godett of nieuwe verkiezingen. Dit lijkt ons het alternatief dat de kieswet ons op dit moment biedt. Met nadruk op de eerste term.

Wat het praten met Nederland over het Statuut betreft waar nu van verschillende zijden, niet in het minst van Nederland en Suriname op wordt aangedrongen, wij achten dit voor de Antillen nutteloos als de Antillen zelf geen duidelijke voorstelling

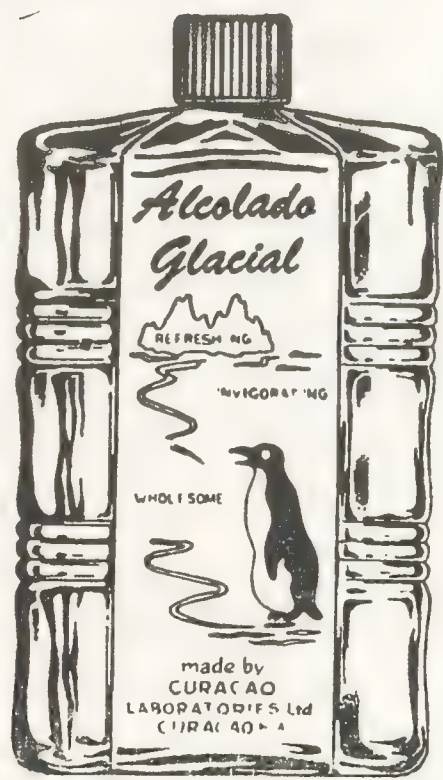
hebben van de wijzigingen, die zij daar van plan zijn te gaan aanbrengen. Van niet één van deze zogenaamde wijzigingen hebben wij in welke kring dan ook totnogtoe een duidelijke formulering gehoord, tenzij de eis van zelfstandigheid o.m. komend van de politieke partij Frente di Obrero en een grote groep in Suriname, welke eis wij, hoe groot ook onze onafhankelijkheidszin op dit moment toch niet, zonder minstens een daarbij behorend plan van voorbereiding au sérieux kunnen nemen. We moeten daartoe eerst enkele waarborgen zien voor de defensie van onze sobereniteit en enkele andere kwesties, waartoe o.a. de uitbreiding van onze vertegenwoordiging hoort, die we nu van Nederland zullen kunnen afdwingen. In het artikel dat de heer Polanen onlangs het Surinaamse dagblad Vrije Stem publiceerde, waarvan wij elders in dit blad een gedeelte overnemen, staan enkele andere punten, die tenvolle ook voor de Antillen belangrijk zijn. Ruku wenst, dat de Antillen te zijner tijd een republiek worden met een door het hele

volk gekozen president die bij botsingen van staatsrechtelijke kwesties met andere onderdelen van het recht, de bevoegdheid heeft, autonome beslissingen te nemen. Deze president zou dan onze volkenkundige banden verder moeten uitstippelen, waarbij de mogelijkheid voor hem om referendums te houden alsook zijn afzetting in het staatsrecht duidelijk geregeld moeten worden.

Dat het staatsrecht boven alle andere onderdelen van het recht prevaleert blijkt overigens uit de mogelijkheid van de staat, eigendommen van burgers te onteigenen, wanneer uiterlijke omstandigheden daartoe dwingen de drukpers te censuren, en de staat van beleg af te kondigen waarbij al onze grondrechten, zoals persoonlijke vrijheid, vrijheid van vereniging en vergadering, alle aan het staatsbelang, eigenlijk aan het staatsrecht want dat is het staatsbelang, ondergeschikt raken. Is het daarom niet onzinnig te denken, dat alleen het strafrecht wel boven het staatsrecht zou uitgaan?

Si bo ta di acuerdo ..... cu ta nos tur su deber di Favorece nos industrianan local, Ata dos PRODUCTO NETAMENTE DI CORSOOW cu ta sigur lo bo GOZA di usa:

ALCOLADO GLACIAL

E famoso LOCION originá, desarrollá y trahá na nos laboratorionan na Corsouw.

**GLACIAL,
ALCOLADO**

Sin igual.

Dushi,

Frescu,

E colonia cu ta manda calor „piedra bai dam!”

**(CURACAO LABORATORIES LTD.
"CHOBOLOBO")**

SENIOR'S LICOR CORSOUW

AUTENTICO!

Destilá na Corsouw for di casca di nos mes LARAHÁ DI CORSOOW.

Next time cu bo ke bebe un bon LICOR, pidi un

"CORSOUW" ....

pero no cualke CORSOOW, exige esun autentico; Pidi semper:

SENIOR'S

Fabrica di Licor Corsouw "SENIOR" na "Chobolobo", (caminda — by side — tur visitante semper ta BON BINI!)

(Vervolg van pag. 9)

nen vinden. Het is bewezen, dat de overgrote meerderheid, dit ook kan. Hij zal ook het antwoord vanuit zijn zedelijk normbesef moeten kunnen vinden op de uitdaging van deze tijd. Maar de ondernemer zal dat alleen kunnen wanneer hij zich zelf ook losmaakt uit de beslotenheid van de onderneming, die hij leidt. Hij zal moeten duidelijk maken wat zijn bedrijf betekent, hoe het werkt, welke kansen een mens in dat bedrijf heeft. Het gaat er niet alleen om, dat hij een keer per jaar een goed verslag uitbrengt, het gaat erom, dat hij de onderneming een deel van de gemeenschap moet doen zijn.

Welke zijn nu zo de soorten problemen, waarmee een ondernemer — buiten het economisch-technische om — te kampen heeft en waarvoor hij plausibele oplossingen dient te vinden.

Op de eerste plaats wordt de ondernemer op Curaçao blootgesteld aan de supermoderne methoden en procedures van de vakbonden, die royaal door hun Nederlandse colleges worden „gebrieft”. Enkele tientallen jaren geleden pas werd in Nederland met de organisatie van het bedrijfsleven, P.B.O., georganiseerd overleg, S.E.R. begonnen, en de zaak is daar zodanig uitgegroeid, dat bij de vakbonden gevreesd wordt, dat men verstrikt is geraakt in zoveel organen, — in het sterke streven om nog democratischer te organiseren — dat er vrijwel geen beweging meer in te krijgen is. Op Curaçao hebben wij ook in navolging van Nederland een S.E.R., doch deze S.E.R. is arbitrair door de Regering aangewezen, is gebonden aan geheimhouding, de adviezen zijn niet bindend — worden ook niet gepubliceerd. Bovendien hebben werkgeversorganisaties geen zitting in de Raad, wèl een tweetal individuele werkgevers en twee leden van de Kamer van Koophandel!

Wij hebben niettemin een goed functionerend werkgeversorganisatie, t.w. de V. B.C., die echter ondermijnd wordt doordat een aantal zakenlieden en ondernemers niet willen participeren. En helaas zijn het vooral deze kooplieden, die overigens ten onrechte hier als modellen van de reactionaire werkgever-ondernemer aan de samenleving ten voorbeeld worden voorgehouden.

In Nederland zijn er ontwikkelingen aan de orde, die voor ons eilandelijk bedrijfsleven — niet onmiddellijk te verwerken

zijn. Ik hoef maar te noemen: (Rechtvaardige) inkomensverdeling”, progressieve belastingen”, centraal geleide loonvorming”, winstbelasting, vermogensaanwasdeling, medezeggenschap enz. Dat er in Nederland over wordt gepraat wil niet zeggen, dat het in kannen en kruiken is, men zoekt bijv. steeds naar nieuwe instrumenten van sociaal economisch beleid, vaak meer gericht en minder algemeen (globaal). In Nederland streeft men voortdurend naar een wisselwerking tussen bedrijfsleven en Overheid, zowel op centraal niveau alsook vanuit de bedrijfstakken. Men richt zich steeds meer op de problematiek van de maatschappijstructuur en de plaats van het bedrijfsleven daarin. Niettemin zijn er spanningen; er is verzet tegen de gevestigde instituten. Vooral van de vakbeweging in Nederland doen zich soms uitbarstingen voor, ondanks de vergroting van de inspraak van de werknemers bij de Overheid en in de onderneming, uitbreiding enquête-recht enz.

Men vreest de „strijdbaarheid” te verliezen als „overlegcolleges” niet worden gemeden. In jaarredes en publicaties worden dan ook „uitschieters” geplaatst, waarbij men zich dan bedient van demagogische terminologie zoals rijkdom, armoede, macht, klasse, elite, status enz. De bekende kreet, welke er nogal goed is ingegaan is: „de rijken worden rijker en de armen blijven arm”.

Wanneer men vooral uit Holland een dergelijke opmerking hoort en haar plaatst in het licht van de grote welvaartstijging van de laatste jaren, dan vraagt men zich af of het nog iets te maken moet hebben met de werkelijkheid of dat het meer gericht is op een behoefte aan politiek theater. In de inkomensverhoudingen in Nederland is namelijk een sterke verbetering ingetreden ten gunste van het arbeidsinkomensquote in vergelijking met de overige inkomens. Het laatste is gedurende een reeks van jaren zelfs gedaald. De konsekwenties van een dergelijke ontwikkeling voor de investeringen en daarmee dus voor de schepping van nieuwe werkgelegenheid kunnen alleen van de hand worden gedaan door een willekeurige en ongenueanceerde hantering van een „kreet”, waaruit men wel sterk de indruk krijgt, dat het de vakbonden soms meer om de verdeling van de koek gaat dan om economische groei.

Het is heel interessant om de ontwikkeling in het plaatselijk vakbondswezen te

vergelijken met die in Nederland. Ondanks het veel verder zijn van de socialisering, de uitgebreide organisatie en hun grondslagen voor constructief overleg, zien wij, dat men zich daar toch nog en de laatste tijd nogal frekvent bedient van primitieve methodes om bepaalde stemmingen te kweken en in deze onrustige tijd schijnt men daarmee succes te hebben. Dat op de Antillen veelvuldig hieraan wordt gedaan door bepaalde groeperingen, maar ook vakbonden, wijten wij — ten onrechte — aan de „onervarenheid” of „onbeheerstheid” van deze vakorganisaties.

Het vakbondswezen schijnt niet los te weken te zijn van de demagogische bindingen: men moet steeds de publieke opinie bespelen en daar ligt juist de kracht van dit soort organisaties. Werkgevers zijn nu eenmaal niet — uit hoofde van hun positiebedreven in het bespelen van de publieke opinie met demagogische middelen. Zij poggen steeds zakelijk te zijn en zijn daar zeer trots op, maar slagen er toch soms betrekkelijk slecht in hun argumenten over het voetlicht te brengen. Hierdoor worden „zakelijke” discussies over maatschappelijke aangelegenheden moeilijk gemaakt. De manier waarop vandaag de controversen worden uitgevochten, laat niet verwachten, dat de demagogie — door verbetering van de opleiding — uit het vakbondswezen zal verdwijnen. Termen uit de sociale wetenschappen zoals: autoriteit, rechtvaardigheid enz. zijn zo niet versleten door ongenueerde hantering, tot geladen termen geworden. Ideologisch belaste personen kunnen moeilijk zakelijk argumenten verwerken, die tot resultaten leiden, die niet passen bij hun denkbeelden.

Wij zien dus dat de gangbare instrumenten in het vakbondswezen in Curaçao niet afwijken van die in Nederland of elders.

Ten aanzien van de organisatie in het bedrijfsleven is het op de Antillen een bijzonder treurige zaak. De enige organisatie, die eigenlijk als werkgeversgroep kan optreden is de V.B.C., een instelling, die dank zij een aantal progressieve ondernemers — kleine, middelgrote en grote — bestaat! Zij specialiseert zich in vraagstukken op het gebied van arbeidsverhoudingen, en houdt zich bezig met de kwaliteit en de reputatie van het moderne ondernemerschap, bestudering en realisering van mogelijkheden tot samenwerking met vakbonden en Overheid door overleg met deze instanties, die betrokken zijn bij het sociaal

economisch beleid. Voorts heeft zij een werkgeversorganisatie opgezet, dat adequaat kan functioneren.

Er zijn echter interne moeilijkheden, doordat het gros van de winkeliers, commission-agents, zich distancieert. Bovendien heeft de Overheid onvoldoende erkenning voor deze organisatie. Zij verkiest namelijk de bindingen met de Kamer als semi-overheidsorgaan boven samenwerking met een onafhankelijke werkgeversorganisatie. De V.B.C. is dan ook bij geen enkele — door de Overheid ingestelde sociaal-economische commissie — betrokken. Wij denken bijv. aan de Commissie voor „Arbeidstijdenregeling”, de S.E.R., de Huurcommissie enz.

Ondanks deze ernstige moeilijkheden heeft de V.B.C. als enige goed verzorgd en goed gelezen maandblad uit. Zij bezit een goed functionerend secretariaat onder leiding van een Juriste, waar de leden zich kunnen laten inlichten en adviseren over zaken het bedrijfsleven betreffende. Verder beschikte zij over een vergaderzaal, waar de diverse door haar georganiseerde bedrijfstakbesturen kunnen vergaderen. Het Bestuur reflecteert de georganiseerde bedrijfstakken. Zij heeft in 1967 een sociaal economisch congres georganiseerd, waaraan alle vakbonden met uitzondering van een enkele, hebben deelgenomen. De besprekingen zijn in extenso gepubliceerd. Een van de voornaamste resoluties, welke de werkgevers hadden voorgesteld was een overlegorgaan bedrijfsleven — waar vertegenwoordigers van alle vakbonden en bedrijfstakken zitting in hebben, teneinde zonder ambtelijke interventie de problematiek van het bedrijfsleven op een basis van gelijkheid centraal te bespreken. Dit overlegorgaan zou dan ook het begin van de samensmelting binnen het bedrijfsleven zijn en bouwt voort op de moeizame tot stand gebrachte ordening bij de werkgevers enerzijds en de werknemers anderzijds. De vakbonden wazen dit voorstel resolutie categorisch af, omdat men vreesde door de werkgevers overweldigd te worden en opgesloten te raken in een keurslijf van ratio en overleg, waardoor de zo begeerde „strijdbaarheid” in gevaar zou worden gebracht. In de laatste editie van Januari 1969 van het Maandblad de V.B.C., werd, gezien de laatste ontwikkelingen, het aanbod herhaald. Het antwoord in de „Petrolero” was dermate fel, dat het de voorpagina van de „Amigoe” verdiende!

De werkgevers werden verweten, dat zij eerst orde moeten stellen op eigen leden en dan pas zou het vakbondwezen een en ander kunnen overwegen. Hier doelde men vanzelfsprekend op het conflict tussen een gefrustreerde vakbond en een werkgever, een conflict welke overigens de betrokken vakbond tot indrukwekkende excessen heeft geïnspireerd.

Ondanks de afwijzing van het voorstel — overlegorgaan — staat als vierde alinea onder artikel 2 der statuten van het Algemeen Vakbond van Vakverenigingen-Curaçao woordelijk: „**Het verbond acht hiertoe een planmatige ordening van het gehele bedrijfsleven onmisbaar**”.

De doelstelling van het verbond stelt onomwonden de beperking van de behartiging van de belangen van de werknemers en hun gezinnen, in het bijzonder voorzover deze liggen op het terrein van de arbeid. Men erkent de normen van naastenliefde, gerechtigheid, waarheid, verantwoordelijkheid en eerbiediging van de menselijke persoonlijkheid. Eerbiediging van het particuliere eigendomsrecht wordt niet genoemd. De algemeenheid van de omschrijving van wat in de statuten verstaan wordt als „de hervorming van het sociaal-economische leven” maakt een nadere beoordeling ervan moeilijk, maar anderzijds is juist door deze vage algemeenheid een zekere inkonsequentie ingeslopen, namelijk ineens **zien wij de term algemeen welzijn** naar voren komen in tegenstelling tot een paar alinea's ervoor, waar de doelstelling van het Verbond de behartiging van de belangen van werknemers en hun gezinnen voorstaat, dus niet het **algemene** belang, tenzij dit algemene belang met het belang van de werknemers wordt geïdentificeerd.

Verder wordt als maatregel het leggen van het eigendom der produktiemiddelen in handen der gemeenschap — zo nodig — voorgestaan, uiteraard **nu wel** in het algemeen belang.

Men dient te beseffen dat hier ruimschoots gebruik wordt gemaakt van terminologie, waarvan de betekenis niet vaststaat — althans waarvan de betekenis een dergelijke relativiteit inhoudt, dat het geboden is bij gebruik van deze termen zich wel behoorlijk uit te laten over de betekenis of interpretatie die eraan moet worden gegeven in het gebruikte verband. Is het daarom niet gewenst, dat het bedrijfsleven zich intern beraad over welke interpretaties aan deze termen moet worden gegeven?

De vakbond kan voorshands volstaan met het simpele gebruik — een interpretatie belichten werkt compromitterend, zodat dit wordt vermeden. Het is ook niet onmogelijk, dat men deze opstelling van beginselen min of meer klakkeloos van de vele Nederlandse voorbeelden heeft overgenomen en zich nog niet verdiept heeft in de mogelijke interpretaties!

Hoe dan ook, als dit einddoel en de beginselen zodanig worden omschreven dan is het tijd, nu meer dan ooit, om in de samenwerking **overheid/Bedrijfsleven**, echte reële samenwerking — te trachten een weg te vinden naar evenwicht in de verhoudingen. Dat deze samenwerking zal komen betwijfel ik niet, maar zoals de situatie thans is, zijn de vooruitzichten voor een spoedige oplossing in de zin van de creatie van goed functionerende overlegorganen, weinig bemoedigend.

De toenadering van de vakbonden blijft bij grote mooie sociale termen op een afstand. De werkgevers zijn versplinterd in een Kamer van Koophandel, die niet de structuur en werkwijze bezit om als werkgeversorgaan op te treden, en in een Vereniging, die wel de opzet heeft, maar qua ledental aan het kortste eind trekt, eigenlijk omdat de arbeidsverhogingen nog onvoldoende spreken voor het gros van de werkgevers. De Overheid houdt zich op een afstand: dit brengt diverse voordelen met zich mede: politiek is men dan nergens aan gebonden. Bij specifieke gevallen, kan men dan de politiek meest acceptabele kant kiezen.

Anderzijds echter zijn er spanningen in de arbeidsverhoudingen, zelfs binnen de Overheidssfeer en waar de Overheid, haar gezag en autoriteit ten spijt, als reactionaire werkgever wordt afgeschilderd. Zoals reeds eerder gesteld, de tegenstellingen zijn overal, maar hoe beweegt zich het bedrijfsleven temidden van de onzekerheden en de groeiende tegenstellingen? Als wij naar politici en vakbondsbestuurders luisteren, dan krijgt men wel eens de indruk dat een gevoel van onbehagen een soort zure verworvenheid van een bepaalde groep is geworden. Maar ik dacht, dat de mens, die in deze tijden de taak heeft een onderneming te leiden en er dus voor heeft te zorgen, dat die onderneming tussen alle klippen van concurrentie, technologische revolutie, financiëringproblemen, nieuwe management technieken, maatschappelijke tegenstellingen, overheidsmaatregelen en

gaat U maar door, een veilige koers houdt ook wel eens enig onbehagen kan bekruipen. **Niet omdat het de mode is om de ondernemer tot doelwit in een maatschappelijk schiettent te maken.** Hij zit daar en hij heeft het maar te doen, want hij maakt deel uit van het particuliere ondernemerschap.

Indien er bij een grote groep ondernemers grote en kleine, ook een soort onbehagen leeft, dan is dit m.i. meer het gevolg van de druk, waaronder de ondernemers vandaag leven. Want wat verwacht men van hem? Een goed renderende onderneming, want de welvaart moet omhoog, een goed renderende onderneming, want er moet volledige werkgelegenheid zijn, een goed renderende onderneming, want de Overheid heeft belastinggeld nodig om welzijn te creëren, een goed renderende onderneming omdat de samenleving geen falen duldt.

Zowel werknemers, werkgevers en Overheid dragen een zekere publieke verantwoordelijkheid — een verantwoordelijkheid, die in tal van sferen van het maatschappelijk leven toeneemt. De werknemers hebben de tendens om Overheid en werkgevers verantwoordelijk te stellen — de ene z.g. als economisch sterkere en de ander als autoriteit en gezagsorgaan. De Overheid heeft inderdaad als primaire taak een redelijk evenwicht in de publieke verantwoordelijkheid te houden. Dit wil zeggen, dat zij er zelf voor moet oppassen, dat zij zich beperkt tot die functies, die zij goed vervullen kan en **dat de vrijheid van beweging in de particuliere sfeer en de decentralisatie van verantwoordelijkheden in het algemeen zo groot mogelijk zijn.**

Zij moet dus capabel zijn in het gedrang der meer of minder machtige groepsbelangen van velerlei pluimage een redelijk evenwicht te handhaven. Daarvoor is in onze samengestelde maatschappij een apparaat nodig van **goede kwaliteit qua begrip, initiatief en verbeeldingskracht.** De Overheid moet aan de bouw van een dergelijk apparaat werken. De grote corporaties zijn ook hier de kernen van de welvaart. Dit betekent niet, dat men er in stille aanbidding naar behoeft op te zien.

Hun economisch-sociaal gedrag moet aan het algemeen belang worden getoetst en wel door een Overheidsapparaat, dat kwalitatief van gelijkwaardig gewicht is als de partijen waar het mee te maken heeft.

Drs. H.J. SPROCK

TENTALARIA

Mari só ta para zundra mi'n sa ken na skin'e hanchi, ku dos palja di aluminium ku e ta bende, na su man.

Su shimís di dobostenchi blow, kraag firkant y manga largu dòrná ku kanchi. Na su barika pushá padilanti, un lensu chikitu konopá na e faha smal y na su pianan delegá manera tròmustok un par'i slof di kweru komé patras. Su jèchinan lorá ku a pinta blanku, ta sali kawetá bow di su lensu blanku bòrdá ku ilu lila y su stòki den boka, ku un blachi bèrdè na punta, ta balja bajbini segun e ta zundra.

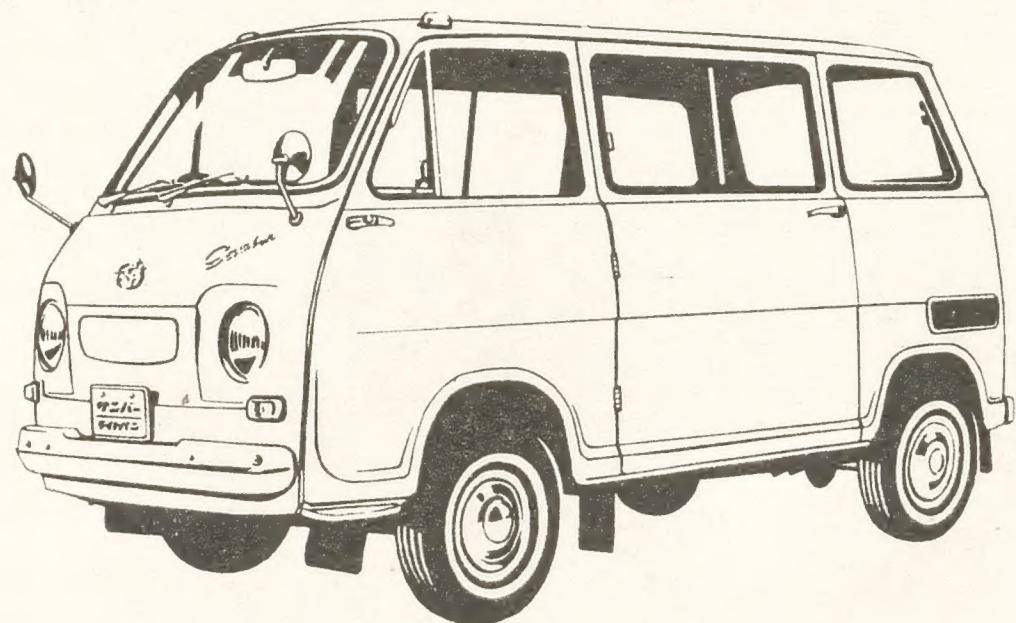
Su kara ta lombra manera kweru di un tambú di bisp'i-nobo y su wowonan ta balja indigná.

„Mi ta neger pretu bèrdè, ma n'un hende 'n kere ku nan po bin hinka dede. Kaminda hende ta miram'aki, ta setent'i dos añ mi tin. Mi ta nasé na Wilmustad be'i bandera Hulandes. Mi ta pretu pasó Elenita mi mama 'n be sinta pari ku blanku. Ma mi ta ju kasá na misa y na raad. Mi'n ta chipopo manera bosonan. M'a batisá, ricibí, conformá, mi ta'a kongrenis di éstu òrdu. Nos 'n tin n'un porkería den famía y mi mam'a splikami delastr'un kink'e mi hindrashon. Y di boso tambe; pesey mi sí konosé boso tur. Ju'i lachinan!..... Ke tal Margo..... Ju lagami kaminda mi t'aki... Mi ta para bende kos riba kaja pasó nunca mi mama 'n siñami kana pidi depchi. Ta pesey mi ta mané mi t'aki. Marakanan!

Tempu strañeronan ta'a kana na pia den kunuku bende kos ku nan baúl riba nan lomba té ora nochi sera, boso avochinan ta'a kombidánan bin pasa 'nochi. Mi konosénan bón. Putanan. Anto ora kòfi a kaba ku suku 'n tin mas, ta tira pishi'ocho dia den wowo di un pendew hasié bijziende, bisé ku e koló k'e kabey k'e junan tin, ta di nan wela; ta pa nan wela nan a tira. Ka wel'i karaho mi'n sa. Unda wela' haña? Sta pompa, no? Ju'i bakinan! Shon dispensa!..... Hende ta pasa mashá kastigu bèrdè pa bo'n tin ku kana pidi limosna. Bin pasa waja sanku riba hende, bisa mi ta para frega den kaminda ku pajla na man ta stroba pasashi.

Esta frepòstu, no? O den boso muskòn! Ta riba kaja di gobjenu mi ta para. Mmmjèrdè!" .....

Elis Juliana

Binnen enkele dagen een nieuwe zending

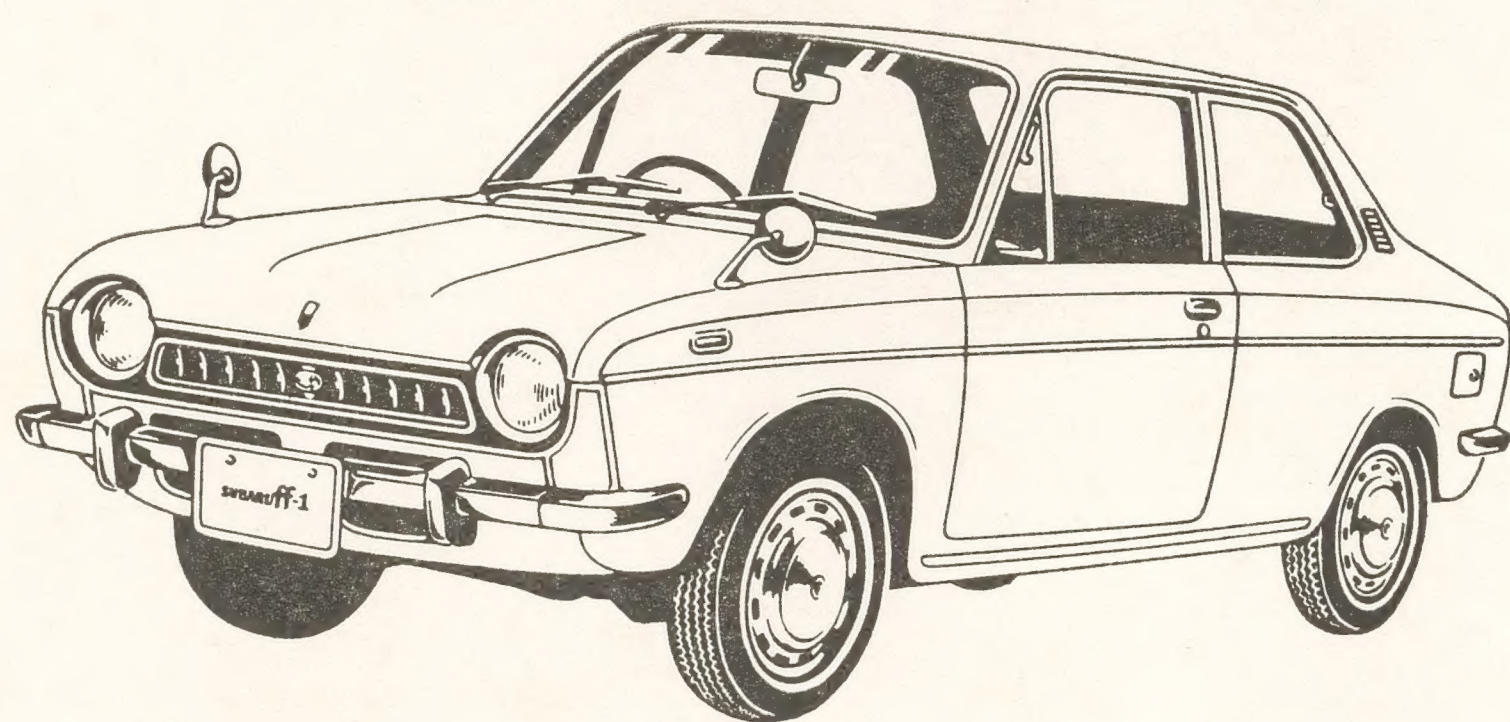
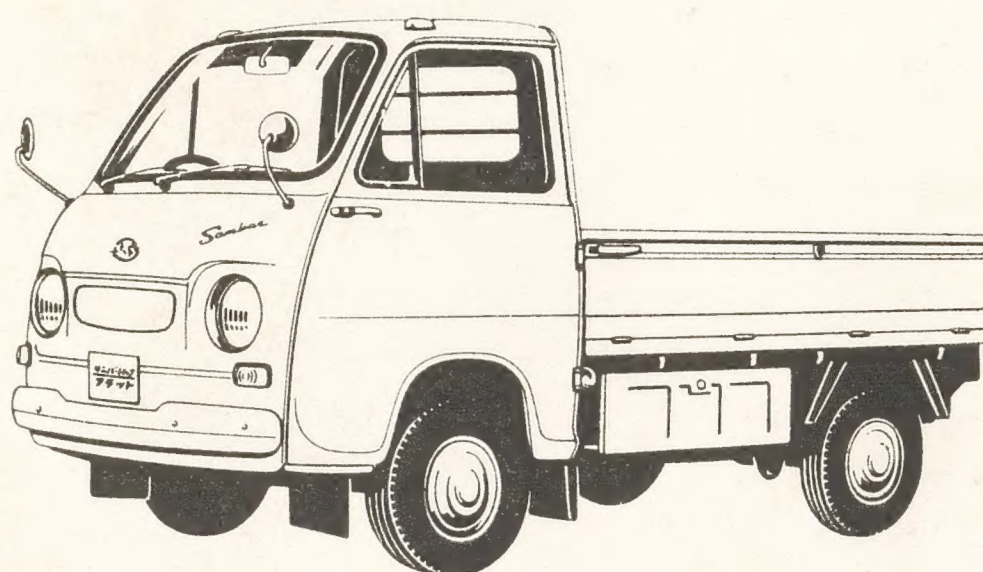
SUBARU FF-1

Een juweeltje onder de Japanse automobiles.

SPECIALE INTRODUCTIE PRIJZEN!!!

Totale lengte	3930 mm	155 inch
Totale breedte	1480 mm	58.3 inch
Totale hoogte	1390 mm	54.7 inch
Wielbasis	2420 mm	95.2 inch

Vergelijk de **SUBARU FF-1** met alle andere wagens uit Japan en U zult tot de conclusie komen dat de **SUBARU FF-1** de beste wagen is en dat U meer krijgt voor **UW** geld.

NAFLS. 3,285.00

SABURU FF-1

is uitgeroepen als de AUTO van het jaar. (Car of the year) in Japan.

VERTEGENWOORDIGERS

HUBERT R. DE JONGH

AUTORAMA MOTOR N.V.

ROODEWEG 109
WILLEMSTAD

CURA CABAI
ORANJESTAD

CURACAO, NETHERLANDS ANTILLES

ARUBA, NETHERLANDS ANTILLES

„CURVEN“

SALINJA

Dames & Heren

Mode huis . . . . *Curven*

nu ook voor

dames - heren en

kinderschoenen.

*„Waar alleen het beste
goed genoeg is voor U“*